

Sisekaitseakadeemia
Politsei-ja piirivalvekolledž

Katerina Rozenštrauch

**KRIMINALISTIKA ERITEADMISTE KASUTAMINE
LÄHISUHTEVÄGIVALLA KURITEO SÜNDMUSKOHA
VAATLUSEL IDA PREFEKTUURIS**

Lõputöö

Juhendaja:
Raivo Öpik, MA

Tallinn 2020

SISEKAITSEAKADEEMIA LÕPUTÖÖ ANNOTATSIOON

Kolledž/instituut Politsei- ja Piirivalvekolledž	Kaitsmise kuu ja aasta Juuli 2020
Töö pealkiri eesti keeles: Kriminalistika eriteadmiste kasutamine lähisuhtevägivalla kuriteo sündmuskoha vaatlusel Ida prefektuuris Töö pealkiri võõrkeeles: East Prefecture's practice in the usage of criminalistic special knowledge in the inspection of domestic violence crime scene cases	
Lühikokkuvõte Lõputöö on koostatud eesti keeles, inglise keelse kokkuvõttega. Lõputöö koosneb 62 leheküljest. Lõputöö koostamiseks on kasutatud 55 allikat. Lõputöös on 2 joonist ja 6 tabelit ja 5 lisa. Lõputöö uurimisprobleemiks seati kui efektiivselt kasutatakse kriminalistika eriteadmisi Ida prefektuuris lähisuhtevägivalla kuriteo sündmuskoha vaatlusel. Lõputöö eesmärk on selgitada välja kuivõrd efektiivselt kogutakse esemelisi tõendeid ja kasutatakse kriminalistika eriteadmisi lähisuhtevägivalla kuriteo sündmuskoha vaatlusel Ida prefektuuris. Eesmärgi saavutamiseks kasutati kvalitatiivset uurimismeetodit , mille käigus analüüsiti Ida prefektuuri 2015-2019 perioodil lähisuhtevägivalla kuriteo 61 kriminaalasja. Osalusvaatlusena vaadeldi uurijate, patrullpolitseinike ja kriminalistide kasutuses olevat kriminalistikatehnikat. Lõputöö esimene peatükk käsitleb kriminalistika eriteadmiste ja kriminalistikatehnika ja -taktika olemust, teine peatükk sündmuskoha vaatluse teostamist, kolmas peatükk empiirilise uuringu läbi viimist. Empiirilise uuringu tulemusena selgus, et sündmuskoha vaatlusel esemeliste tõendite kogumiseks kasutatakse kriminalistika eriteadmisi, kuid kogutud esemelisi tõendeid kasutatakse tõendamisel ebaefektiivselt. Lõputöö autor teeb ettepaneku viia läbi regulaarseid praktilisi kriminalistikaalaseid koolitusi ja luua õppekeskkond koos vajalike materjalidega.	
Lisad: kriminalistide kriminalistikatehnika nimekiri, uuritud kriminaalrajade nimekiri, analüüsi tulemused.	
Võtmesõnad: eriteadmine, kriminalistikatehnika ja – taktika, lähisuhtevägivald, sündmuskoha vaatlus, tõend.	
Võõrkeelsed võtmesõnad: special knowledge, forensic technology and -tactics, domestic violence, inspection of a crime scene, evidence	
Säilitamise koht:	
Töö autor: Katerina Rozenštrauch Olen koostanud lõputöö iseseisvalt. Kõik lõputöö koostamisel kasutatud teiste autorite tööd, seisukohad, kirjalikest allikatest ja mujal allikates saadud info on nõuetekohaselt viidatud. Annan Sisekaitseakadeemia tasuta loa (lihtlitsentsi) minu loodud teose reprodutseerimiseks säilitamise ja elektroonilise avaldamise eesmärgil, sealhulgas Sisekaitseakadeemia raamatukogu digikogusse lisamise eesmärgil kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni. Annan loa teose üldsusele kättesaadavaks tegemiseks Sisekaitseakadeemia veebikeskkonna kaudu sealhulgas Sisekaitseakadeemia raamatukogu digikogu kaudu ja paberandjal Sisekaitseakadeemia raamatukogus kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni. Olen teadlik, et nimetatud õigused jäävad alles ka autorile. Kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei riku ma teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse õigusaktidest tulenevaid õigusi. Allkiri: _____ Kommentaar (soovi korral)	
Vastab lõputöö nõuetele Juhendaja: Raivo Õpik	Allkiri: _____
Kaitsmisele lubatud Kolledži direktor/instituudi juhataja:	Allkiri: _____

SISUKORD

MÕISTETE JA LÜHENDITE SELGITUS	4
SISSEJUHATUS	5
1 KRIMINALISTIKA ERITEADMISED	9
1.1 Kriminallistika eriteadmiste mõiste ja olemus.....	9
1.2 Kriminallistikatehnika ja -taktika.....	12
2 LÄHISUHTES TOIMEPANDUD KURITEO SÜNDMUSKOHA VAATLUS.....	17
2.1 Lähisuhtevägivalla kuriteo kriminallistikaline iseloomustus.....	17
2.2 Lähisuhtevägivalla kuriteo puhul talletatavad tõendid	19
2.3 Sündmuskoha vaatluse ettevalmistamine ja läbiviimine	23
3 EMPIIRILINE UURING.....	27
3.1 Uuringu meetodika ja valim	27
3.2 Kriminallistikatehnika ja kriminallistika eriteadmised Ida prefektuuris.....	30
3.3 Dokumendianalüüsi tulemused.....	34
3.4 Järeldused ja ettepanekud	41
KOKKUVÕTE	45
SUMMARY	47
VIIDATUD ALLIKATE LOETELU	48
TABELITE JA JOONISTE LOETELU	52
Lisa 1. Ida prefektuuri kriminallistide valduses olev kriminallistikatehnika.....	53
Lisa 2. Kriminallistide, uurijate ja patrullpolitseinike kriminallistikatehnika kirjeldus	55
Lisa 3. Uuritud kriminaalasjad	56
Lisa 4. Uuritud kriminaalasjade koondtabel.....	57
Lisa 5. Dokumendianalüüsi tulemused.....	61

MÕISTETE JA LÜHENDITE SELGITUS

Aprobeerima	- heaks kiitma
Assotsiatsioon	- mõistete vaheline seos (Eesti Keele Instituut)
ATV	- asitõendi vaatlus
ATVP	-asitõendi vaatlusprotokoll
Identi PSA test	-prostaataspetsiifiline kiirtest sperma määramiseks.
KarS	- Karistusseadustik
Kontaminatsioon	- e ülekandumine, kõrvalise isiku bioloogilise materjali sattumine proovi või ekspertiisiobjektile. Kontaminatsiooni võib jagada kaheks: isikukontaminatsioon ja asitõendite/sündmuskohtade ristkontaminatsioon. (Lanno, <i>et al.</i> , 2013, lk 57)
Kra	- kriminaalasi
KrMS	- Kriminaalmenetluse seadustik
Locardi printsiip	- Kahe eseme kontakti korral tekib osakeste vahetus (ülekandumine) (Chisum, <i>et al.</i> , 2000). Prantsuse kohtuekspertiisi teadlane Edmond Locard tõdes, et kui kaks eset kontakteeruvad omavahel, siis toimub informatsiooni (osakeste) ülekandumine (Locard, 1930 ref. Houck, <i>et al.</i> , 2012 p 29).
Seroloogia	- kehavedelike uurimine teaduslikel ja meditsiinilistel eesmärkidel (Heinaru)
SKV	-sündmuskoha vaatlus
SKVP	- sündmuskoha vaatlusprotokoll
Tetrabase test	- vere määramiseks kasutatav kiirtest.

SISSEJUHATUS

Lähisuhtevägivald on tänapäeval kujunenud päevakajaliseks teemaks. Seoses erinevate lähisuhtevägivalla ennetamise kampaaniatega ja programmidega teavitatakse sellest politseid aina enam. Teemaga hakati rohkem tegelema, kui Eesti Vabariik ühines mitme rahvusvahelise konventsiooniga, milleks olid naiste diskrimineerimise kõigi vormide likvideerimise konventsioon (Eesti Vabariik ühines sellega 1991. aastal), Euroopa Nõukogu naiste vastase vägivalla ja perevägivalla ennetamise ja tõkestamise konventsioon ehk Istanbuli konventsioon (Eesti Vabariik ratifitseeris selle 2017. aastal), mis kõik aitavad ennetada naistevastast vägivalda ja selle vähendamist. Igat liiki kuritegu vajab põhjalikku uurimist nii ka lähisuhtevägivallaga seotud kuriteod. Lähisuhtevägivald ehk perevägivald on füüsiline, vaimne ja seksuaalne vägivald, mis pannakse toime lähedaste inimeste vahel, kes on veresuguluses või intiimsuhetes.

Lõputöö keskendub lähisuhtevägivalla kuriteo sündmuskoha vaatlusel kasutatavatele kriminaal- ja tsiviilõiguse eriteadmistele. Antud kuriteoliigi uurimise keerulisus seisneb selles, et kuritegu pannakse toime isikute vahel, kes igapäevaselt teineteisega kokku puutuvad ning juba algselt on sündmuskohal olemas nii kannatanu kui ka kahtlustatava jäljed. Jälgede asukoht ja kujunemise mehhanismi tundmine võib lähisuhtevägivalla kuriteo menetlusele kaasa aidata. Kuriteo jälgi saab avastada sündmuskoha vaatluse teostamisel. Tavaliselt on kahtlustatav lähisuhtevägivalla kuriteos teada ning kuriteo uurimist raskendab asjaolu, et kannatanul on õigus keelduda ütluste andmisest oma lähedase vastu (KrMS § 71 lg 1).

Lõputöö teema on aktuaalne, kuna lähisuhtevägivalla kuritegude uurimine on seotud viimastel aastatel Politsei- ja Piirivalveameti prioriteediks (Helme, 2019). Aktuaalsust kinnitavad statistilised andmed, mis on kajastatud uuringus „Kuritegevus Eestis 2019“, mille viis läbi Justiitsministeerium. Uuring näitab, et Eestis on 2019 aastal registreeritud 4119 perevägivalla kuritegu ning selle tõus moodustas aastas 14%. 2018. aastal registreeriti Eestis 3607 lähisuhtevägivalla kuritegu, 2017. aastal 2632, 2016. aastal 3017 ja 2015. aastal 2997 (Ahven, *et al.*, 2018, lk 30–32). 2018. aastal kasvas lähisuhtevägivald 37% võrreldes 2017. aastaga (Ahven,

et al., 2018, lk 30–32). Uuring näitab, et pea iga kümnes kuritegu on lähisuhtevägivald. Maakondadest registreeriti enim lähisuhte osakaaluga kuritegusid Ida-Virumaal, 10 000 elaniku kohta 58 kuritegu. (Justiitsministeerium, 2020)

Lõputöö on uudne, kuna autori teada pole antud teemal varem Eestis uurimistööd kirjutatud, samuti pole uuritud lähisuhtevägivalla kuritegude sündmuskoha vaatlustel kasutatavaid kriminalistika eriteadmisi. Viimaste aastate jooksul on lähisuhtevägivalla teemat aina rohkem kajastatud meedias ja on kirja pandud järgmised lähisuhtevägivalda puudutavad dokumendid: Justiitsministeeriumi poolt läbi viidud kriminaalpoliitika uuring „Kuritegevus Eestis 2019“, milles on välja toodud lähisuhtevägivalla juhtumite statistika; Justiitsministeeriumi „Vägivalla ennetamise strateegia aastateks 2015–2020“, milles on eesmärgiks seatud vägivalla vähendamine; „Siseturvalisuse arengukava 2015–2020“, mis toob välja lähisuhtevägivalla ennetamisega seotud tegevused nagu lähisuhtevägivalla ohvrite riskihindamise süsteemide ja rakendamise väljatöötamine ja ennetuskampaaniate korraldamine.

Kriminalistika teemadel on valminud järgmised lõpu- ja magistritööd: Tarvo Kruup on kirjutanud 2010 aastal lõputöö teemal „Kriminalistika õpetamine Eestis“, Roman Ippalitov on kaitsnud Tartu Ülikoolis magistritöö teemal „Esmase tõendusteabe kogumise ja kasutamise probleemid tapmiste uurimisel“, Gretta Oltjer on kaitsnud Tartu Ülikoolis magistritöö teemal „Asjatundja instituut Eesti kriminaalmenetluses“. Vello Palmits on kirjutanud 2010 lõputöö teemal „Kriminalistikatehnika kasutamine Lääne prefektuuris Haapsalu politseijaoskonnas“, lähisuhtevägivallast on kirjutanud 2012. aastal Tauno Lempu oma lõputöös „Lähisuhtevägivalla analüüs Ida prefektuuri Rakvere politseijaoskonna 2011. aasta näitel“. Käesolevas lõputöös keskendutakse lähisuhtevägivalla kuriteo sündmuskoha vaatlusele ja kogutavatele esemelistele tõenditele.

Lõputöö autor on seisukohal, et menetlejal pole alati vajaminevaid teadmisi ja vahendeid selleks, et teostada sündmuskoha vaatlust tulemuslikult. Sündmuskoha vaatluse efektiivsus sõltub kriminalistika eriteadmistest ja nende rakendamise oskustest. Sellest tulenevalt **uurimisprobleem** on püstitatud küsimusena, kui efektiivselt kasutatakse kriminalistika eriteadmisi Ida prefektuuris lähisuhtevägivalla kuriteo sündmuskoha vaatlusel.

Uurimisküsimused:

1. Milliseid kriminalistika eriteadmisi lähisuhtevägivalla kuriteo sündmuskohtade vaatluste teostamisel kasutatakse?
2. Milliseid esemelisi tõendeid kogutakse lähisuhtevägivalla kuriteo sündmuskohal?
3. Kuidas on reguleeritud ja kuidas teostatakse lähisuhtevägivalla kuriteo sündmuskoha vaatlusi Ida prefektuuris?
4. Kuidas sündmuskoha vaatlus aitab kaasa lähisuhtevägivalla kuriteo menetlemisele?

Lõputöö autor seab **eesmärgiks** välja selgitada, kuivõrd efektiivselt koguti esemelisi tõendeid ja kasutati kriminalistika eriteadmisi Ida prefektuuris aastatel 2015–2019 lähisuhtevägivalla kuriteo sündmuskoha vaatlusel.

Uurimisülesanne:

1. Kaardistada peamised kriminalistika eriteadmised lähisuhtevägivalla kuriteo sündmuskoha vaatluse teostamisel.
2. Viia läbi lähisuhtevägivalla kuriteo sündmuskoha vaatlusprotokollide analüüs, selgitamaks millist kriminalistikatehnikat kasutatakse ja kuivõrd kriminaliste kaasatakse sündmuskoha vaatluse teostamiseks.
3. Kui palju on asitõendi vaatlusi teostatud ja määratud ekspertiise äravõetud asitõenditele ning sündmuskoha ja asitõendi vaatluse käigus kogutud jälgedele ja proovidele?
4. Võrrelda teooriat ja uuringu tulemusi ning teha ettepanekud, kuidas saaks menetlejate kriminalistika eriteadmisi täiendada, et lähisuhtevägivalla kuritegude sündmuskoha vaatlus teostada tulemuslikult.

Lõputöö autor kasutab lõputöös empiirilise uuringuna kvalitatiivse uurimismeetodit, mille käigus viiakse läbi dokumendianalüüs ja osalusvaatlus. Lõputöö raames võrdleb autor Ida prefektuuri politseiametnike poolt koostatud lähisuhtes toime pandud kuriteo sündmuskoha vaatlusprotokollides kajastatud kasutatud kriminalistika eriteadmisi ja kogutud esemelisi tõendeid. Samuti uuritakse asitõendi vaatlusprotokolle, ekspertiisimääruseid ja -akte ning kohtuotsuseid ja lõpetamise määruseid. Uuring annab uue teadmise, kuidas sündmuskohal on kasutatud kriminalistika eriteadmisi. Kriminalistikaliste eriteadmiste kasutamise sündmuskoha vaatluse

teostamisel ja esemeliste tõendite kogumise kaudu saab hinnata eriteadmiste kasutamise efektiivsust.

Lõputöö koosneb kolmest peatükist. Esimene peatükk käsitleb eriteadmiste tähendust, teine peatükk lähisuhtevägivalla kriminalistikalist iseloomustust ja sündmuskoha vaatluse läbiviimist ning kolmas lõputöö raames läbi viidud empiirilist uuringut.

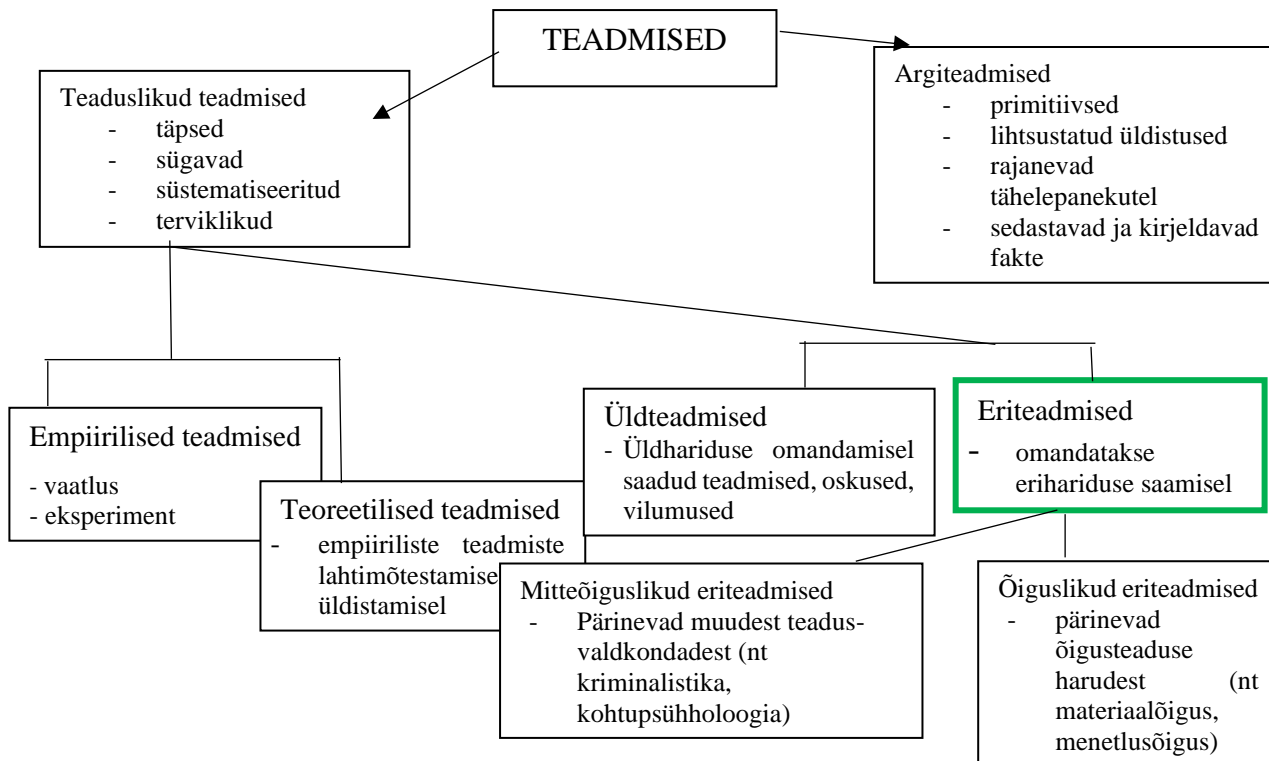
Kriminalistika ja kriminaalmenetlus on omavahel tihedalt seotud. Tihtipeale, kasutades kriminalistika eriteadmisi, avastatakse menetluses tõendid, mis aitavad kuritegu lahendada. Käesolev lõputöö on kasulik politseiametnikele, kes puutuvad kokku lähisuhtes toime pandud kuritegude sündmuskohtadega, sest see aitab paremini mõista esemeliste tõendite kogumist, uurimist, hindamist ja kriminalistika eriteadmiste tähtsust sündmuskoha vaatluse teostamisel. Kriminalistika on üks tähtsamatest valdkondadest, mis aitab avastada ja koguda esemelisi tõendeid.

1 KRIMINALISTIKA ERITEADMISED

1.1 Kriminalistika eriteadmiste mõiste ja olemus

Kriminalistika põhiliseks ülesandeks on avastada, talletada ning fikseerida kuriteo jäljed ja selle kaudu tuvastada tõendamiseseme asjaolud ning muud kuriteo mehhanismi elemendid. Nii esemetest kui ka inimtegevusest jäetud jälgede kaudu võib identifitseerida isiku või eseme, kes või mis need jäljed jättis. Jäljed kanduvad sündmuskohalt inimestele ja esemetele. Jälgede tähendus kitsamas mõistes on mistahes materiaalselt fikseeritud väline peegeldus sündmuse materiaalses keskkonnas (väline peegeldus viitab materiaalse objekti kujule, suurusele ja reljeefsusele, millel kajastuvad lohud ja tõusud), mis kanti ühelt objektilt teisele. Sellisteks jälgedeks on näiteks naha papillaarkurrustiku jäljed, jalatsijäljed pinnal, hambajäljed jne. Selleks et avastada, tuua esile, uurida ja hinnata sündmuskohal asuvaid jälgi, on vaja eriteadmisi, kuid samuti ka argiteadmisi. (Лалль, 2014, стр 94-95)

Teadmised omandatakse tegelikkuse tunnetamise tulemusena. Teadmised jagunevad argiteadmisteks ja teaduslikeks teadmisteks (vt joonis nr 1). (Lindmäe, 1997, lk 9)

Joonis nr 1. Teadmiste liigid (Lindmäe, 1997, lk 10- 11)

Selleks et defineerida eriteadmiste mõistet, tuleb esialgselt lahti seletada teadmiste mõiste. Teadmised omandatakse objektiivse reaalsuse tundmaõppimise kaudu (Лялль, 2014, стр 95-96). Teadmised omandatakse aistingute ja tajude kaudu, mille põhjal kujunevad inimteadvuses kujutlused ja mõisted (Григорьев, Широков, 1974, стр 40 ref Lindmäe, 1982, lk 5). Sellisel moel salvestuvad teadmised inimeste mällu.

Argiteadmised saadakse stiihiliselt, tuginedes praktilistele kogemustele, ja omandatakse igapäeva-suhtluse kaudu. Argiteadmised pärinevad tööalasest tegevusest ja elukogemusest. Argiteadmiste saamiseks ei pea läbima ettevalmistust ega omama eelteadmisi. Sellised teadmised on kõikidel inimestel. Ei eksisteeri ühtegi inimest, kellel oleksid vaid teaduslikud teadmised. Argiteadmised on oma olemuselt primitiivsed, kuna põhinevad ainult tähelepanekutel ja lihtsustatud üldistustel ning üksnes kindlaks tehtud ja kirjeldavatel faktidel. Argiteadmised ei selgita asjade ja nähtuste olemust. Oma piiratuse, pealiskaudsuse ja ühekülguse tõttu rakendatakse igapäevaseid teadmisi lihtsate toimingute tegemisel (Lindmäe, 1997, lk 9–11).

Võrreldes argiteadmistega on teaduslikud teadmised täpsemad, sügavamad, süstematiseeritumad ja terviklikumad. Teaduslikud teadmised jagunevad empiirilisteks ja teoreetilisteks teadmisteks ning hariduse järgi üld- ja eriteadmisteks. (Lindmäe, 1997, lk 11-12)

Omandatud teadmiste kaudu kujunevad oskused, mis tähendavad inimese võimet tegutseda eesmärgipäraselt ja tõhusalt, võttes arvesse tingimusi, tegevuseks sobivate meetodite ja vahendite valimise (Лалль, 2014, стр 96- 97). Oskuste kasutamise eelduseks on omandatud teadmiste rakendamine. Teadmiste ja oskuste pinnal formuleeruvad vilumused. Vilumused tagavad tegevuse sihipärasuse, kiiruse, otstarbekuse ja tulemuslikkuse. Vilumused võimaldavad omandatud teadmisi ja oskusi loovalt kasutada. (Lindmäe, 1997, lk 12)

Läbi teadmiste, oskuste ja vilumuste saab inimene personaalse kogemuse, mille omandamist nimetatakse hariduseks. Nagu eespool mainitud, jaguneb haridus kaheks: üld- ja eriharidus. Üldharidusega saab inimene üldteadmised, -oskused ja -vilumused. Lihtsamalt öeldes saadakse algteadmised. Eriharidus omandatakse kutse- või erialahariduse kaudu. Erihariduse omandamisel saadakse eriteadmised ehk professionaalsed teadmised (Lindmäe, 1997, lk 12). Eriteadmiste eesmärk on mõista asjade ja nähtuste olemust. Teadmised on omavahelises seoses ja neile on omane selge loogiline ülesehitus (Лалль, 2014, стр 96- 97). Eriteadmised on kitsal inimeste ringil (Захаров, 2011, стр 208). Eriteadmiste omandamiseks tuleb läbida spetsiaalne väljaõpe, mis sisaldab teoreetilist ja praktilist osa. Sellised teadmised vajavad pidevat uuendamist ja täiendamist, kuna vastasel juhul ei vasta need kaasaegse teaduse ja tehnoloogia arengule. Sellepärast ei saa eriteadmisi pidada tavalisteks ja avalikkusele kättesaadavateks, eriteadmiste omandamiseks on vaja välja- ja ümberõpet (Захаров, 2011, стр 209).

Eriteadmised omandatakse hariduse kaudu, tehes teadlik valik asuda õppima kindlat kutset või eriala. Eriteadmisi tuleb täiendada ja arendada kuna tänapäeval tehakse teaduses pidevalt uusi avastusi ning tehnoloogia areneb. Eriteadmisi võib omandada iseseisvalt, lugedes erialakirjandust, osaledes koolitustel ja täiendõppes, läbides praktika eriala meistrite juures. Kindlasti kasutatakse eriteadmiste kõrval, või koos nendega, argiteadmisi.

Eesti Kohtuekspertiisi Instituudi eksperdid pakuvad Ida prefektuuri menetlejatele koolitusi, et täiendada nende kriminalistika ja ekspertiisialaseid eriteadmisi. Kriminalistid läbivad põhjalike koolitusi, kuna peavad teadma ekspertiisiasutuse nõudeid ekspertiisiks esitatavate materjalidele. Kriminalistika eriteadmiste täiendamine on oluline nii kriminalistidele kui ka menetlejatele, kuna põhiosa nende tööst on seotud tõendite avastamise, kogumise ja talletamisega.

Emeriitprofessor H. Lindmäe on oma raamatus „Menetlustaktika II“ öelnud, et teadmised on otstarbekohase ja efektiivse tegevuse eeldus. Raamatus „Kohtuekspertiis“ toob H. Lindmäe välja, et eriteadmised ei ole mitte ainult spetsialistil ja eksperdil, vaid ka uurijal, kes samuti kasutab uurimistoimingutes eriteadmisi. Uuriija rakendab eriteadmisi kriminalistikatehnikast, kuid ka teistest valdkondadest: spetsialisti ülesannete määratlemisel, ekspertiiside määramisel ja eksperdiarvamuse kontrollimisel ning hindamisel. Seega kriminaalprotsessis kasutatakse eriteadmisi. (Lindmäe, 1982, lk 8- 10)

Teadmised jagunevad teaduslikeks ja argiteadmisteks. Teadmised erinevad nende eesmärgi, sügavuse ja süsteemsuse poolest. Kõigil inimestel on olemas argiteadmised, mida nad on omandanud ja kasutavad igapäevaselt. Teaduslike teadmisi omandatakse aga sihipäraselt ja süsteemselt. Kriminaalmenetluses on eriteadmised vajalikud; olulised on nii õiguslikud kui mitteõiguslikud teadmised, selleks et efektiivselt ja tulemuslikult viia läbi kohtueelne ja kohtumenetlus. Lõputöö autor on arvamusel, et kriminalistika on spetsiifiline valdkond, mille kohta teadmised on kitsalt inimeste ringil ning milles rakendatakse eriteadmisi. Selleks, et areneda kriminalistika valdkonnas, ametnikul peab olema sisemine tahe enda teadmisi arendada. Kriminalistika eriteadmised on vajalikud, et politseiametnikud oskaksid kasutada tõendite avastamiseks, uurimiseks ja talletamiseks ning menetlustoimingute läbiviimiseks erinevaid kriminalistikatehnika ja -taktika võimalusi.

1.2 Kriminalistikatehnika ja -taktika

Kriminalistikatehnika kasutamine avardab võimalusi sündmuskoha ja asitõendite talletamiseks, jälgede avastamiseks ning nende uurimiseks. Tehnika kasutamine on lahutamatu osa tööst. Kriminalistikatehnika on kriminalistikas eraldi valdkond, mis käsitleb tehnikavahendeid, võtteid ja

meetodeid, mida kasutatakse kohtulike tõendite kogumisel, uurimisel ja kuritegude ennetamisel. Tehnikavahenditeks on seadeldised, seadmed, riistad ja materjalid. Tehnikavahendite, võtete ja meetodite rakenduseesmärk erineb lähtuvalt kriminaalasja kohtueelsest menetlusest. Kriminallistikatehnika jaotatakse kohtulike tõendite kogumisel (tõendite avastamine, talletamine ja äravõtmine) ja nende uurimisel (saadakse uusi andmeid) kasutatavaks tehnikaks. (Lindmäe, 1976, lk 7)

Kriminallistika aluspõhimõtete arendamises tugineti Austria juristi ja teadlase – kriminalist H. Grossi materjalile, sh tulenevad Venemaal välja töötatud kriminallistika põhimõtted. Gross töötas välja kuriteo uurimise soovituste süsteemi ning publitseeris seda. H. Gross võttis kasutusele ka terminit „kriminallistika“ (Petherick, *et al*, 2010, pp 24- 25). Tema teos pälvis suurt tähelepanu ja oli tõlgitud mitmesse erinevasse keelde, sh vene keelde. Hiljem Eestis hakati võtma üle kriminallistikas läänelikke meetodeid ja kohandati vastavalt vajadusele, Eesti kriminallistikatehnika jagunemine tugineb H. Lindmäe käsitlusele.

Eestis on kasutusel kriminallistikatehnika järgmine jaguneb: (Lindmäe, 1982, lk 7)

- Vahendid– selle all mõeldakse seadeldisi, seadmeid, tööriistu, materjale ja muud vahendid, mida kasutatakse kuritegude avastamisel, uurimisel ja ennetamisel. (Возгрин, 2003, стр 170). Vahendeid kasutatakse esialgsel kujul või kohandatakse vastavalt rakenduseesmärgile (Lindmäe, 1982, lk 7).
- Võtted– käsitlevad kohtulike tõendite avastamise, fikseerimise, äravõtmise, säilitamise ja uurimise viisi (Возгрин, 2003, стр 170).
- Meetodid –tõendite uurimise meetodite kompleks, mida kasutatakse, mõistmaks tõendite sisu ja tähendust kriminaalmenetluses. Näiteks naha papillaarkurrustiku jälgede esiletoomiseks võib kasutada füüsikalist, füüsikalise-keemilist ja keemilist meetodit, mis on uuringu osa ja tagab jälje võrdlemise (Lanno, 2013, lk 37).

Kriminallistikatehnika jaguneb valdkondade kaupa järgnevalt: (Lindmäe, 1982, lk 7)

- Kohtufotograafia ja filmitehnika– foto- ja videotehnikat kasutatakse objektide ja protsesside jäädvustamiseks ja fikseerimiseks, mis omavad kriminaalmenetluses tähtsust töö väljaselgitamiseks (Возгрин, 2003, стр 184). Näiteks naha papillaar-

kurrustiku jäljefragmendi fotografeerimisel tuleb lähtuda kohtufotograafia nõuetest. Kui jälg on vastavalt nõuetele fikseeritud, see tagab ekspertiisi või kiiruuringu läbiviimist.

- Trassoloogia– tegeleb kuriteo jälgede kujunemise seaduspärasusega. Trassoloogia jaguneb omakorda kaheks: teoreetilised trassoloogia alused ja õpetused eri liiki jälgedest. Trassoloogia teooria alused määratlevad kuriteojälgede kujunemise mehhanismi, jälgede klassifikatsiooni, jälgedega töötamise reeglid jne. Sõltuvalt sellest töötatakse välja jälgede avastamise, fikseerimise, uurimise ja äravõtmise võtted ja meetodid. Teises trassoloogia osas uuritakse eri liiki jälgede eripära ja kehtestatakse reeglid nendega töötamiseks. (Возгрин, 2003, стр 184- 185)
- Kohtuballistika valdkond tegeleb eri liiki relvade, laskemoona, lõhkeseadeldiste ja nende jälgedega, samuti arendab vahendeid, tehnikaid ja meetodeid nende objektidega töötamiseks kuritegude ennetamisel, avastamisel ja uurimisel (Возгрин, 2003, стр 186).
- Kirja uurimine- käekiri on igal isikul individuaalne ja suhteliselt püsiv, mis kujuneb pikka harjutamise tagajärjel (Lindmäe, 1982, lk 187). Isegi käekirja muutmisel võib tuvastada isiku kirja iseloomulikud jooned.
- Dokumentide tehniline uurimine– dokumendid loetakse tõenditeks, kui omab kriminaalmenetluse jaoks olulist informatsiooni (Lindmäe, 1982, lk 223). Seni kuni dokumentidel asuvad kuriteo jäljed või nad olid kuriteo toimepanemise vahendiks, loetakse dokumente asitõenditeks. Uuritakse dokumendi ehtsust, alusmaterjali, käekirja, autorlust.
- Isikukirjeldus– tegeleb isiku identifitseerimine välitunnuste kirjelduse järgi. Kasutatakse näiteks tagaotsitava isiku kirjeldamiseks. (Lindmäe, 1982, lk 261)

Tuleb ära märkida, et kriminalistikatehnika on pidevas muutumises, kuna see on üle võetud teistest teadusharudest. Kriminalistika hakkas arenema 19. sajandi algul, mil leiutati daktüloskoopia, antropomeetria süsteem, registrite süsteem, fotograafia jms. Kriminalistikatehnika tugineb teaduse, tehnika arengule ja ekspertiisidel ning vastavalt neile töötatakse välja meetodika.

Kriminalistikataktika on kriminalistika osa, mis kirjeldab ja selgitab menetlustoimingute seaduspärasust (Терехович & Ниманде 2018, стр 42). Paljud autorid määratlevad enda töös kriminalistikalist taktikat erinevalt, kuid kõik käsitlevad seda kui kuriteo uurimise valdkonda (Терехович & Ниманде 2018, стр 37). Kriminalistikataktika käsitleb ainult nende menetlus-

toimingute läbiviimise taktikat, mis on seotud tõendite leidmise, kogumise ja uurimisega. Teised menetlustoimingud kuuluvad kriminaalmenetluse õiguse valdkonda. (Õpik, 2008, lk 4)

Kriminalistikataktika süsteem koosneb järgnevatest komponentidest: (Чурилов, 2012)

- Taktikaline võtte– menetlustoimingu teostaja poolt valitud kõige ratsionaalsem ja efektiivsem käitumisviis.
- Taktika- kriminalistikaline soovitus. Teaduslikult põhjendatud ja aprobeeritud praktiline soovitus, mis puudutab uurimise taktikalisi võtete valikut ja kasutust.
- Uurimissituatsioon – tingimused, kus uuritakse, ja asjaolud, mis uurimist puudutavad.
- Kriminalistikaline versioon – faktilistele andmetele tuginedes oletatakse kuriteo põhjusi ja olukorda või kuritegija isiksust (Агафонов & Филипов, 2018, стр 241).
- Kuriteo kohtueelse ja kohtuliku uurimise planeerimine – mõtteprotsess, mille käigus analüüsitakse algsele informatsioonile tuginedes esmaseid uurimisülesandeid ning nende lahendamise variante.
- Taktikaline otsus – tunnetuslikud, organisatoorsed, tehnilised ja operatiivsed otsused, mis võetakse vastu uurimise protsessi juhtimiseks (nt uurimistoimingute järjestus).
- Taktikaline kombinatsioon – taktikaliste võtete või toimingute määratlemine konkreetse uurimisülesande täitmiseks.
- Taktikaline risk – situatsioon, milles uurimisotsuse elluviimisel tekib negatiivne tagajärg.
- Menetlustoimingute taktika – taktikaliste võtete ettevalmistamine, teostamine, toimingute talletamine ja tulemuse hindamine eesmärgi maksimaalse efektiivsuse saavutamiseks.
- Uurimise organiseerimine – organisatsioonis optimaalsete tingimuste loomine eesmärgiga saavutada uurimise maksimaalne tulemus konkreetsete uurimissituatsioonide lahendamisel minimaalsete aja, jõu ja vahendite kuluga.
- Tagaotsimine – uurimisasutuse tegevus, eeldatavalt kuritegevust ette valmistatavate või kahtlustatavate tuvastatavate isikute ja tõendamisinformatsiooni omavate isikute avastamiseks.

Kriminalistikataktika võtted ja soovitused on loodud kohtueelse ja kohtuliku uurimise korraldamiseks ja kavandamiseks, uurija käitumisviisi ja menetlustoimingute läbiviimise viisi valikuks. Eesmärgiks on tõendite kogumine ja uurimine, et selgitada välja kuriteo toimepanemisele ja

varjamisele kaasa aidanud põhjused ja tingimused. Kriminalistikataktikal on tihe seos kriminalistikatehnikaga. Kriminaalmenetluse läbiviimisel tagavad taktikalised võtted ja soovitusel kriminalistikatehnika vahendite ja võtete täieliku ja efektiivse kasutamise. Taktika võtteid ja soovitusi saab täielikult rakendada ainult kriminalistikatehnika vahendite ja meetodite laialdase ja oskusliku kasutamisega. (Гадельшин & Кузнецов, 2012, стр 145)

Kriminalistikasoovitused on kuriteo uurimise praktikas end õigustanud ja teoreetiliselt põhjustatud, kriminalistikasoovituste (kuidas kuulata üle esmakordselt kuriteo toime pannud isikut ja eelnevalt korduvalt süüid tunnistanuid; milliseid vahendeid kasutades avastada sõrmejälgi; millises järjekorras oleks kõige otstarbekam toimida ühe või teise kuriteoliigi kohtueelsel uurimisel jne), tähtsust kriminaalmenetluses kui terviklikus õigust rakendavas tegevuses on raske hinnata (Kergandberg, *et al* 2006, lk 19). Kriminalistikataktika valik vaatluse algusfaasis tagab eesmärgipärase tegevuse. Taktika valimise tulemusena võetakse vastu otsus, mil viisil vaatlus teostatakse, millist tehnikat on vaja, millele vaja tähelepanu pöörata, millised asjaolud vajavad tõendamist jms. Vajadusel saab taktikat täiendada või muuta vaatluse teostamise ajal.

Kuritegude efektiivne avastamine ja uurimine ei ole võimalik, kui õiguskaitseametnikud ei valda kriminalistikatehnikaid, mis on arendatud välja praktilise kogemuse analüüsi, üldistuste ja süstematiseerimise põhjal. Avaliku elu tegelased ja teadlased on korduvalt rääkinud teooria ja praktika loogilistest seostest. XV sajandi lõpus arvas Itaalia arhitekt, maalikunstnik, leiutaja ja teadlane Leonardo da Vinci, et see, kes „pühendub praktikale ilma teadmisteta, on nagu meremees, kes läheb teele ilma rooli ja kompassita ... praktika peaks alati põhinema heal teoorial“. (Земцова, 2019, стр 37)

On arvamus, et kuriteo jälgede avastamine, talletamine ja uurimine on kriminalistide pärusmaa, kuid vaadates tänapäeva ressursinappust ja kuriteo iseloomu, peaksid ka kõik menetlejad vajaduse korral kriminalistika eriteadmisi (tehnikat ja taktikat) oskama rakendada. Menetleja, prokurör ja kohus peavad kriminalistikatehnikat tundma, kuna neile lasub kohustus hinnata tõendeid. (Балашов, *et al* 2002, стр 4)

2 LÄHISUHTES TOIMEPANDUD KURITEO SÜNDMUSKOHA VAATLUS

Kriminaalmenetluse seadustik näeb uurimistoimingutena ette ülekuulamist, vastastamist, ütluste seostamist olustikuga, äratundmiseks esitamist, vaatlust (sündmuskoht, laip, dokument, muu objekt või asitõend, läbivaatuse toimetamise korral isik ning posti- või telegraafisaadetis) (KrMS § 83 lg 2), läbiotsimist ja uurimiseksperimenti. Esmaseks uurimistoiminguks kriminaalmenetluses on tihtipeale sündmuskohta vaatlus. Sündmuskohta vaatlusega saadakse kuriteo toimepanemise kohta tõendeid, mis võimaldavad saada täiendavaid tunnistajaid, saada aru sündmuskohtal toimunust ja seal viibivatest isikutest. Kuna lõputöö käsitleb just lähisuhtevägivalla kuriteo sündmuskohta vaatlust, peab algselt lahti mõtestama lähisuhtevägivalla kuriteo mõiste ja olemuse.

2.1 Lähisuhtevägivalla kuriteo kriminalistikaline iseloomustus

Lähisuhtevägivald (ehk perevägivald, paarissuhtevägivald, kohtinguvägivald) on kuritegu, mis toimub veresugulaste, elukaaslaste, lähedastes suhetes olevate inimeste vahel nii vaimselt, füüsiliselt kui ka seksuaalselt (Laanpere, 2012). Tihtipeale leiab lähisuhtevägivald aset koduseinte vahel, varjatult ning korduvalt. Vägivallaks nimetatakse käitumist, millega vägivallatseja tekitab ohvris hirmu, et tema elu üle võim on kellegi teise käes. Tihtipeale tähendab see kontrolli teise inimese käitumise, mõtete ja tunnete üle. Vägivalla tagajärjel ohvrile tekitatakse emotsionaalne trauma, füüsilised vigastused või muu kahju (Kase, 2004, lk 7, 10).

Ohvriabi seaduse § 8 käsitletakse vägivallakuriteona otseselt isiku elu või tervise vastu toime pandud kriminaalkorras karistatavat tegu, mille tagajärjeks on kannatanu surm, raske tervisekahjustus või vähemalt 4 kuud kestev tervisehäire. Lähisuhtevägivalla kuriteona käsitletakse karistusseadustikku kuuluvaid isikuvastaseid kuritegusid (v.a surnuvastased süüteod), röövimist ja avaliku korra rasket rikkumist, mis on toime pandud praeguse või endise elukaaslase, sugulase või muu lähisuhtes oleva inimese poolt vägivallaga, olenemata sellest, kas toimepanija antud momendil elab samal elupinnal või mitte (Ahven, *et al*, 2019, lk 30).

Lähisuhtevägivalda käsitletakse Karistusseadustiku (edaspidi KarS) eriosas, isikuvastaste kuritegude, tervisevastaste süütegude, vägivalgakuritegude (2 jagu, 2 jaotise) all- KarS § 121 lg 2 p 2, mis ütleb, et teise inimese tervise kahjustamise eest, samuti valu tekitava kehalise väärkohtlemise eest, kui see on toime pandud lähi- või sõltuvussuhtes, karistatakse rahalise karistuse või kuni viieaastase vangistusega. Järgnevate koosseisude puhul võib olla samuti tegemist lähisuhtes toime pandud kuritegudega (KarS): tapmine, mõrv, provotseeritud tapmine, lapse tapmine, surma põhjustamine ettevaatamatusest, raske tervisekahjustuses tekitamine, naise suguelundite sandistav moonutamine, raske tervisekahjustuse tekitamine ettevaatamatusest, ähvardamine, vägistamine, suguuhtele või muule sugulise iseloomuga teole sundimine, lähenemiskeelu rikkumine. Lähisuhtevägivalla kuriteo kohta laekub informatsioon politseile väljakutsete ja avaldustena. Info võib laekuda naabritelt, tervishoiutöötajatelt jms allikatest (Vanaisak, 2018, lk 69).

Võrreldes vägivalgakuritegudega, mis on toime pandud üksteise jaoks võõraste isikute poolt, on lähisuhtevägivalla kuritegude uurimine raskendatud, sest kuritegu pannakse toime teineteise jaoks lähedaste isikute poolt. Tähtis on koguda isikulisi kui ka esemelisi tõendeid, mis kinnitavad kuriteo toimumist. Silmas tuleb pidada, et kannatanul on õigus keelduda ütluste andmisest oma lähedaste vastu. Kriminaalmenetluse seadustiku järgi on õel, vennal, poolõel, poolvennal, alanejal ja ülanejal sugulasel, kasuvanemal ja -lapsel, abikaasal, püsivas kooselus olevatel isikutel ja nende vanematel õigus kahtlustatava suhtes tunnistajatena keelduda ütluste andmisest. Peale kuriteo toimumist kannatanu võib ütlusi anda, kuid aja möödudes tuleb tihti ette, et ütlusi muudetakse, esitatakse avaldus menetluse lõpetamiseks või nõustatakse lepituskokkuleppega, või kannatanu poolt tunnistatakse üldsegi enda süüd või valetamist.

Politsei- ja Piirivalveametis on kinnitatud lähisuhtevägivalla juhtumitele reageerimise ja ohvriabile info edastamise juhend, mis käsitleb lähisuhtevägivalla mõistet ja LSV juhtumite käsitlemise üldpõhimõtteid. Juhendis on väljatoodud väljakutsele reageerimise, informatsiooni kogumise ja sündmuskohal toimingute teostamise kord.

2.2 Lähisuhtevägivalla kuriteo puhul talletatavad tõendid

Kriminaalmenetluse seadustiku (edaspidi KrMS) § 211 lg 1 järgi on kohtueelse menetluse eesmärk koguda tõendusteavet ja luua tingimused kohtumenetluseks. Kohtueelne menetlus on paljuski määratud lähtuvalt kriminalistikalistest soovitustest – uurimistaktikast ja meetodikast (Kergandberg, *et al.*, 2006, lk 14). KrMS § 211 lg 2 ütleb, et kohtueelses menetluses selgitavad uurimisasutus ja prokuratuur välja kahtlustatavat ja süüdistatavat õigustavad ja süüstavad asjaolud. Prokuratuur juhib kohtueelset menetlust (KrMS § 213), tagades selle seaduslikkuse ja tulemuslikkuse. Kohtueelset menetlust teostab aga Politsei- ja Piirivalveamet (KrMS § 212 lg 1).

Tõend on kahtlustatava, süüdistatava, kannatanu, tunnistaja või asjatundja ütlus, ekspertiisiakt, eksperdi ütlus ekspertiisiakti selgitamisel, asitõend, uurimistoimingu, kohtuistungi ja jälitus-toimingu protokoll või videosalvestis, samuti muu dokument või foto või film või muu teabetalletus (KrMS § 63 lg 1). Kuid käesolev paragrahv ütleb, et kriminaalmenetluse asjaolude tõendamiseks võib kasutada ka KrMS § 63 lg 1 loetlemata tõendeid, kui nad ei ole saanud kuriteo või põhiõiguse rikkumise teel. Tõendeid tuleb koguda viisil, mis ei riiva isiku au ja väärikust, ei ohusta tema elu või tervist ega tekita põhjendamatult varalist kahju (KrMS § 64 lg 1). Mitte ühelgi tõendil ei ole kindlaksmääratud jõudu ja kohtus tõendeid hinnatakse kogumis oma siseveendumuse järgi (KrMS § 61). Tõendite kogumisel kasutatud tehnikavahenditest tuleb uurimistoimingu osalejatele teada anda ja selgitada eesmärki (KrMS § 64 lg 3).

Tõendeid liigitatakse otsesteks ja kaudseteks. Otsene tõend kas vahetult kinnitab või välistab isiku poolt kuriteo toimepanemise asjaolu. Kaudne tõend ei kajasta kuriteo tehisolu, vaid selle pinnalt on võimalik teha olulisi järeldusi kuriteo muude asjaolude kohta. (R. M. kriminaalasi KarS § 200 lg 2 p 4 järgi (2010), p 10; Kergandberg & Sillaots, 2006, lk 172)

Samuti võib tõendid liigitada isikulisteks ja esemelisteks. Isikulised tõendid on ütlused: kannatanu, tunnistaja, kahtlustatava, süüdistatava või asjatundja, eksperdi arvamus. Isikuliste tõendite allikaks on inimene. Esemelisteks tõenditeks on materiaalses keskkonnas kuriteo toimepanemise tagajärjel tekkinud muutused, jäljed ja esemed (Kergandberg & Sillaots, 2006, lk 171). Võib öelda, et esemelised tõendid saavad nimetuse oma füüsiliste omaduste järgi (nt nuga, relv, telefon jne). Ese

võib olla ise nii tõend kui ka tõendiallikas, see tähendab et ese võib olla ise toimepanemise vahendina tõend, kuid sellel võivad veel olla kurjategija jäljed (sõrmjäljed, bioloogiline materjal jne), mida esemelt võib avastada ja tõendamiseks kasutada (Orav, 2013, lk 16).

Asitõend on kuriteo objektiks olnud asi, kuriteo toimepanemise vahend, kuriteojäljega asi, kuriteojäljest valmistatud jäljend või tõmmis või kuriteosündmusega seotud muu objekt, mis on kasutatav tõendamiseseme asjaolude selgitamisel (KrMS § 124 lg 1). Asitõendi esmane dokumenteerimine toimub sündmuskoha vaatlusprotokollis. Kui asitõendina kasutatavat objekti ei ole sündmuskohal piisavalt uuritud ja uurimistoimingu protokollis tõendamiseks vajaliku üksikasjalikkusega kirjeldatud, tehakse eraldi asitõendi vaatlus (KrMS § 124 lg 2). Sündmuskoha vaatluse teostamisel tuleb asitõendeid hinnata, mis informatsiooni nad kannavad, mis on võimalik selle informatsiooniga tõendada. Nagu eelnevalt mainitud, sündmuskohal on nii kannatanu kui ka kahtlustatava jäljed algselt olemas. Lähisuhtevägivalla kuriteo puhul tuleb, sõltuvalt kannatanu kahjustustest ja ütlustest, uurida olustik ja selles oleva jälje kujunemismehhanismi. Sündmuskohal asuvad materiaalsed jäljed jagunevad: (Lall, 2010, lk 6)

1. Jäljekandja – objekt, mille välispinnale on jäetud jälg.
2. Esemelised jäljed – kuriteosündmusega seoses olevad materiaalsed objektid, jälgede tekkimine, asendi-olukorra või nende seisundi muutus. Jäljed toovad muutused kuriteo sündmuse olustikus (kuriteo riist, koosmõjus olevad objektid, esemete osad, varastatud esemed).
3. Ainete ja materjalide jäljed - Määratud kogus vedelaid, tahkeid, puidust materjale, mis kujutavad jäljekujunemise objekti sisemisest ehitusest (keemiline koostis, aine füüsiline struktuur, materjal, objekt).

Jäljed võivad jätta: (Lall, 2010, lk 6)

1. Inimesed– naha papillaarkurrustiku jäljed, jalajäljed, hambajäljed, kindad, veri, sülg, lõhn, riideesemete jäljed ja kehaosade jäljed.
2. Esemed– mürdmisriista jäljed, töövahendid, noad, tulirelvad, jalatsid, transpordi vahendi jäljed, materjali jäljed jms.
3. Loomad– karvad, käpa jäljed.

Isikud elavad tihti ühes ruumis (nt korteris), kasutavad ühtesid ja samu esemeid (sööginõud, rätikud, voodipesu, tehnika, kapid jne). Ühes ruumis elavate isikute bioloogiline materjal ja jäljed on kõikidele esemetele üle kandunud. Locardi printsiip näeb ette, et kui esemed omavahel kokku puutuvad, toimub füüsiliste objektide ülekandumine (Saferstein, 1998 ref Chisum, 2000). DNA-materjali ülekandumine isikult isikule või isikult objektile võimaldab seostada kahtlustatavat sündmuskohaga ja ka aset leidnud sündmusega (Lanno, *et al*, 2013, lk 55). DNA- prooviga on võimalik välistada kolmandaid isikuid sündmuskohal.

Verega kujunenud jäljed, pritsmed, vere seisund sündmuskohal aitab mõista, mis toimus, milliseid vigastusi tekitati (Bevel & Gardner, 2008, p 19). Verepritsmete järgi saab määrata suuna, sellest omakorda saab teha järeldusi koha kohta, kus teostati kannatanule lööke ja millisel viisil (sellele osutavad näiteks verepritsmete viiped või tulistamise tagajärjel tekkivad verepritsmed) (Lall, 2010, lk 37).

Kui materiaalne objekt (paber, kotid, riided, klaas, tööriistad, värvitükid) on rebitud, kahjustatud, siis hiljem materjali osi saab kasutada võrdlevaks uuringuks (KEKK, 2002, lk 119). Kiud viitavad sündmuskohal viibivate isikute riietusele, kuid kiu uurimiseks on oluline võrdlusmaterjal.

Naha papillaarkurrustiku jälje fragmentide järgi saab identifitseerida isikut, piirata kahtlustatavate ringi, jälje paiknemise järgi määratleda kuriteo sooritamise mehhanismi elemente (Lall, 2010, lk 8). Jalatsijäljed võimaldavad määrata kuriteo toimepanemise viisi, olukorda toimepanemise hetkel, osalejate arvu, saada esialgset ettekujutust anatoomilistest ja teistest tunnustest (kõnnak, sugu, kaal), samuti liikumise suuna ja iseloomu (kõndis, jooksis jne) kohta (Lall, 2010, lk 14). Lasujälgede järgi saab määrata trajektoori, tulistaja kirjeldust. Relva ja kuriteopaigal asuva kuuli võrdlemine võrdlusmikroskoobi abil võib näidata, kas antud relv oli süüteo toimepanemise vahend (Ogle, 2004 ref Parmar, 2015, pp 50-51).

Autori arvates tänapäeval omavad suur tähtsus ka digitaalsed tõendid, sest inimesed suhtlevad aktiivselt telefonide ja arvutite kaudu. Digitaalsed tõendid on andmed, mis salvestatakse, võetakse vastu või edastatakse elektroonilise seadme abil (U.S. Department of Justice Office of Justice Programs National Institute of Justice, p ix), näiteks SMS-i teel, meili, interneti kaudu jne.

Kriminaalmenetluses omavad tänapäeval tähtsus ka patrullpolitseinike vormikaamerate salvestised ja häirekeskusesse tehtud kõnede salvestised. Vormikaamerad salvestavad sündmuskoha algset olustikku, kannatanul ja kahtlustataval olevaid vigastusi ning muid jälgi sündmuskohalt (nt veremäardumised). Häirekeskuse kõnedest saadakse algne informatsioon sündmuse kohta, kes ja kuidas väljakutse tegi ning mida see sisaldas. Riigikohtu kriminaalkolleegium on seisukohal, et salvestisi võib käsitleda kas asitõendi või dokumendina, sõltuvalt nende sisust ning vormistamisest tuleb järgida KrMS 3. peatüki 9. jaos sätestatud, mis käsitleb dokumenti ja asitõendi definitsiooni ning nõudeid (O. K. kriminaalasi KarS § 141 lg 1 järgi, 2009).

Jälgi võib jagada tekkemehhanismi ja vormi järgi (dünaamilised ja staatilised) (Lall, 2010, lk 6). Iga inimtegevus jätab endast jälje, sest tihtipeale pole näiteks arvestanud sündmuskohal oleva olustikuga (näiteks jalatsijäljed liival, poris, puutejäljed, lõhnajäljed).

Tekkemehhanismi järgi võib jäljed liigitada: (Lall, 2010, lk 6)

1. Mehhaanilised (löögi, löikamise, puurimise, surumise - pressimise, libisemise, tükeldamise jäljed).
2. Keemilised (nt lõhnajäljed)
3. Termilised (temperatuuri mõjul esile tulevad jäljed).

Jäljed näitavad seost kannatanu ja kahtlustatava või kahtlustatava ja kuriteo keskkonna vahel, sealhulgas teekonda ja sündmuskohal toimunu kohta. Tihti jäävad sündmuskohalt kogutud otsesed ja kaudsed tõendid ainsateks võtmeelementideks. Esemete paigutus sündmuskohal on äärmiselt tähtis kuriteo lahendamisel. Sündmuskoha vahetu tundmaõppimine annab menetlejatele ülevaate ruumist, olustikust, jälgede paiknemisest, tekkest. Sellist kujutust sündmusest ei teki laboratooriumis asitõendite uurimisel. Sündmuskoha vaatlust tuleb teostada põhjalikult ja tegevusekäik dokumenteerida. (Parmar, 2015, pp 50- 51)

Sündmuskohal on oluline fikseerida (foto, visandi vm abil) ja dokumenteerida olustik, kõikide jälgede kuju ja asukoht, kuna uurija peab hindama fakte ja püstitama versioone (mida hakatakse kontrollima). Kõik jäljed ja asitõendid talletatakse sündmuskohal, et oleks võimalik sündmus taastada, saada aru, kuidas kuritegu oli toime pandud.

Sündmuskoha vaatlus on kriminaalmenetluse läbiviimisel tähtis kuna selle käigus avastatakse enamik tõendeid, mis aitavad kuriteo toimepanemist tõendada. Olustikku tundma õppides saab uurija püstitada uurimisversioone ja koostada tegevusplaan. Omades kriminalistika eriteadmisi, on võimalik sündmuskoha vaatlust teostada tulemuslikult, koguda menetluse jaoks esemelisi tõendeid, mida hiljem kuriteo tõendamisel kasutada.

Lähisuhtevägivalla kuritegude, nagu ka teiste kuritegude puhul on oluline tõendada kuriteo toimumise fakti. Lähisuhtevägivalla kuritegude puhul on sündmuskohal algselt olemas nii kannatanu kui ka kahtlustatava bioloogilist materjali ning muid jälgi. Kogutavad tõendid aitavad tõendada sündmuskohal toimunut ja kinnitada või ümber lükata teisi kogutud tõendeid (ütlused, digitaalsed tõendid, välistada kolmandate isikute viibimine sündmuskohal). Näiteks sündmuskohal asuvate joogiklaaside järgi saab välja selgitada, mitu inimest seal viibis. Sündmuskohal asuvate jälgede järgi on võimalik kindlaks teha, kes ja kuidas kuriteo toime pani.

2.3 Sündmuskoha vaatluse ettevalmistamine ja läbiviimine

Sündmuskoha vaatlus tuleb teha esimesel võimalusel, kuna asjaolude tõttu võivad jäljed hävineda või võidakse olustikku muuta (keegi võib uudishimu pärast esemeid puutada, ruumis liikuda, koristama hakata, mõju võivad avaldada ka ilmastikutingimused jne). Kui sündmuskohta muudetakse, siis on hiljem raske tuvastada teo kulgu ja seoseid. Seega on sündmuskoha esialgse olustiku kaitse ja puutumatus kuritegude puhul väga oluline. Vaatlus tuleb teostada põhjalikult, täielikult ja objektiivselt, sest hiljem pole seda võimalik enam korrata samas mahus kui esmavaatlusel. (Somer, 1996, lk 5)

Lähisuhtevägivalla kuriteo sündmuskoha vaatluse teostamisel lähtutakse seadusest nagu ka teiste kuritegude puhul. Sündmuskoha vaatluse eesmärk on koguda kriminaalasja lahendamiseks vajalikke andmeid, avastada kuriteojälgi ja võtta ära asitõenditena kasutatavad objektid (KrMS § 83 lg 1). Kriminaalmenetluse seadustiku § 84 lg 1 ütleb, et sündmuskoha vaatlust toimetatakse kuriteo toimepanemise kohas või kohas, mis on seotud kuriteo toimepanemisega (näiteks valmistati seal kuritegu ette, peideti sinna süüteo toimepanemise vahendid). Sündmuskoha vaatluse käigus

kogutakse tõendamiseks olulist teavet, selleks õpitakse vahetult tundma sündmuskoha olustikku ja uuritakse, analüüsitakse ja hinnatakse saadud andmeid. Vaatlusel saadud andmed fikseeritakse sündmuskoha vaatlusprotokollis. (Somer, 1996, lk 5) Lõputöö autor arvab, et sündmuskoha vaatluse teostamine on üks parimatest võimalustest saada tõendeid ning vahetult tajuda olustik ning see läbi hinnata kuriteos toimepanemise võimalikkust ja tõendite tähtsust.

Iga sündmuskoht on unikaalne ning igale sündmuskohale tuleb läheneda kui täiesti uuele. Selleks et koguda sündmuskohalt võimalikult palju informatsiooni ja esemelisi tõendeid, tuleb koostada sündmuskohal töötamiseks plaan ja otsustada, millised on potentsiaalselt olulised asitõendeid, mida koguda. Kuriteopaigalt saab ka informatsiooni (mitte ainult tõendeid), mida on võimalik kasutada uurimise täpsuse, eesmärgi ja eduvõimaluste parandamiseks. Saadud informatsioon aitab uurijatel teha paremaid otsuseid ja kasutada ressursi võimalikult efektiivselt. (Houck, *et al*, 2012, p 28)

Sündmuskoha vaatluse tulemuslikkuseks on vaja algselt koguda võimalik palju informatsiooni politseikorrapidajalt või sündmuskohal viibivatelt patrullpolitseinikelt. Tuleb koguda andmeid sündmuskohal toimunu, asukoha, kannatanu ja kurjategija kohta, juurdepääsuteede kohta, toimepanemise viisi ja vahendi kohta ning selle kohta, mis millal toimus. Saadud informatsiooni abil saab menetleja ettevalmistusi teha, võtta kaasa vajaminevad vahendid, seadmed, pakendid. Vaja on vaadata üle sündmuskoha kohver, akud ja muud töövahendid. (Somer, 1996, lk 11)

Olulise tähtsusega on sündmuskoha kaitstus ja puutumatus. Korrakaitseaduse (edaspidi KorS) §44 võimaldab kehtestada viibimiskeelu ohu väljaselgitamiseks ja meetmete kohaldamiseks. Siseroomides on sündmuskohta kergem kaitsta kui välitingimustes. Välitingimustes tuleb sündmuskohal tekitada perimeeter ja piiritleda politseilindiga. Sündmuskoha ala piiritlemisel tuleb jälgida, et piiritletaks piisavalt suur ala, kuhu jäävad kõik võimalikud kuriteo jäljed ja et kõrvalised isikud ei läheneks piiritletud alale. Sel juhul ei teki olukorda, kus tõendid ja jäljed hävivad. Kui sündmuskoht asub väljas, siis võib kaaluda ka telgi ja seinte kasutamist.

Arvestada tuleb sellega, et sündmuskohta võib muuta ainult äärmisel juhul, näiteks kiirabi poolt esmaabi osutamiseks, kahtlustatava kinnipidamiseks ja ohutuks tegemiseks. Üldjuhul on olustiku

muutmine lubamatu (Somer, 1996, lk 11). Sündmuskohale jõudes tuleb koostada tegutsemisplaan. Vajadusel sündmuskohale kaasatakse kriminalist, kohtuarst või muu asjatundja või ekspert.

Sõltuvalt sündmuskohast tuleb määrata kindel liikumistee. Tutvumisel saadakse esmapilt sündmuskohast ning märgitakse ära esmased jäljed ja tõendid, mille alusel uurija püstitab uurimisversioonid ja uurimistoimingu taktika. Peale esmavaatlust valmistatakse ette töökohad, kuhu paigutatakse töövahendid, otsustatakse milliseid asitõendeid võetakse ning kuhu need paigutatakse jms. Enne sündmuskoha vaatluse alustamist tuleb sündmuskoht fikseerida – fotografeerida või videosalvestada. Seejärel asutakse sündmuskohta detailsemalt uurima. Sündmuskohal asuvad erinevad esemed ja jäljed, mida tuleb põhjalikult uurida ja hinnata nende tähtsust tõendusteabe saamiseks. (Somer, 1996, lk 13- 16)

Kriminalistika eriteadmised aitavad sündmuskohal fikseerida kuriteo olustiku, avastada, esile tuua ja talletada jälgi. Selleks peab teadma ja oskuslikult kasutama kriminalistikatehnikat ja -taktikat. Lähisuhtevägivalla puhul on tavaliselt sündmuskohaks elukoht (nt korter, maja jne), kuid selleks võib olla ka avalik koht. Seega uuritakse trepikoda, korterit, vajadusel abiruume, sõidukeid, garaaži, hoovi. Ruumis liigutakse piki seinu ja uuritakse seinu, lagesid, põrandaid, aknaid, uksi ja ruumides leiduvaid esemeid (Somer, 1996, lk 17- 18). Sõltuvalt kannatanule tekitatud kahjustustest uuritakse esemeid ja ruume sündmuskohal. Näiteks kui vigastused on tekitatud terava riistaga, siis uuritakse nuge ja kõik teravaid riistu sündmuskohal.

Sündmuskoha vaatlus peab olema igakülgne ja täielik. Selleks kasutatakse spiraalset või otse-suunalist liikumiseviisi või nende kombinatsiooni. Esmalt uuritakse sündmuskohta ilma esemeid liigutamata (menetleja tutvub olustikuga), seejärel esemeid ja objekte liigutatakse ja toimub nähtavate ja nähtamatute jälgede uurimine ja esiletoomine, kogutakse proove ja erinevaid asitõendeid. Vaatlust teostatakse nii staatiliselt kui ka dünaamiliselt. Kõiki objekte tuleb hoolikalt uurida ja hinnata, kas nad on tõendamisel vajalikud, kas nendelt saab teavet tõendamiseseme asjaolude kohta. Samuti tuleb hinnata objektide seost sündmuskohaga. (Somer, 1996, lk 18)

Sündmuskohal keskendutakse kohe toimingutele, mis on seotud kiiresti hävineda võivate või kontamineeruvate jälgede talletamisega (nt DNA-proovid) (Tiks & Aaspõllu, 2015, lk 16).

Vajaduse korral võib sündmuskoha „külmutada“ ja viia hiljem läbi täiendav või korduv sündmuskoha vaatlus. Selline vajadus võib tekkida, kui sündmuskoht on suur või vajab tavapärasest rohkem aega. Näitena võib tuua verejälgede uurimise ja töötlemise, milleks on vaja, et veri oleks kuivanud. Sündmuskoha täiendav vaatlus täpsustab sündmuskoha esmast vaatlust, selle käigus saab rahulikult keskenduda ja teostada kindlate jälgede põhjalikku uuringut veel kord (Tiks & Aaspõllu, 2015, lk 16). Korduval sündmuskoha vaatlusel keskendutakse objektidele, mida esimesel korral ei vaadeldud, ning tehakse nende objektide esmane vaatlus (Исаков, 2008).

Jäljed tuleb talletada ja esemed pakendada nii, et hiljem oleks võimalik tuvastada nende paiknemine sündmuskohal. Selleks pakenditele omistatakse andmeleht, sündmuskohajälgede kaardile joonistatakse skeeme ja kirjeldatakse. Andmeleht annab ekspertidele informatsiooni objekti kohta. Kõiki nõudeid erinevatele ekspertiisimaterjalidele on kirjeldatud Eesti Kohtuekspertiisi Instituudi (edaspidi EKEI) ekspertiisijuhendites.

Sündmuskohalt võetud asitõenditele tehakse täiendav vaatlus politsei ja oskonnas või kriminalistide laboratooriumis, kui sündmuskohal ei olnud seda võimalik teha või ei olnud selleks soodsaid tingimusi. Asitõendi vaatluse käigus objekti uuritakse, võetakse proovid, talletatakse nähtavad ja nähtamatud jäljed. Vaatluse käik dokumenteeritakse asitõendi vaatlusprotokollis. Vajadusel määratakse sündmuskohalt võetud esemelistele tõenditele ekspertiis vastavalt EKEI juhenditele ja nõuetele.

Lähisuhtevägivalla kuriteo sündmuskoha vaatlusele lähenetakse samamoodi nagu teiste kuritegude puhul, sõltuvalt sellest, mis kuritegu toime pandi (tapmine, raskete kehavigastuste tekitamine, ähvardamine, vägistamine jne). Sündmuskoha vaatlus annab lähisuhtevägivalla kuriteo puhul ülevaate toimunust ning võimaldab avastada olulisi esemelisi tõendeid, mis aitavad menetlusele kaasa. Tõendite kogumine on tähtis, kuna kannatanu võib valetada või kartusest enda ütlusi muuta või üldse keelduda ütluste andmisest oma lähedase vastu. Teadmised kriminalistika tehnikast ja -taktikast aitavad oluliselt kaasa tulemuslikule sündmuskoha vaatlusele ja esemelise tõendite kogumiseks.

3 EMPIIRILINE UURING

Lõputöö eesmärgiks on välja selgitada, kuivõrd efektiivselt koguti esemelisi tõendeid ja kasutati kriminalistika eriteadmisi Ida prefektuuris aastatel 2015-2019 lähisuhtevägivalla kuritegude sündmuskoha vaatlusel. Empiirilises uuringus kasutati kvalitatiivset uuringumeetodit. Empiirilise uuringuna viidi läbi osalusvaatlus ja dokumendianalüüs, mis aitasid saavutada lõputöö eesmärki. Esimene alapeatükk käsitleb lõputöö autor metoodikat ja valimi moodustamist, teine alapeatükk Ida prefektuuri uurijate, patrullpolitseinike ja kriminalistide kasutuses olevat kriminalistikatehnikat. Kolmas alapeatükk käsitleb dokumendianalüüsi tulemusi. Neljandas alapeatükis tuuakse välja lõputöö autor järeldused ja ettepanekud, mis põhinevad dokumendianalüüsil.

3.1 Uuringu metoodika ja valim

Lõputöös viidi läbi empiiriline uuring, mille abil selgitati välja, kuivõrd efektiivselt kasutati kriminalistika eriteadmisi Ida prefektuuris lähisuhtevägivalla kuriteo sündmuskoha vaatluse läbiviimisel ja esemeliste tõendite kogumisel. Empiirilise uuringu kaudu leiti vastus lõputöö autori poolt püstitatud uurimisküsimustele. Uurimismeetodiks valiti kvalitatiivne uurimismeetod, kuna see aitab saavutada tervikpilti dokumendianalüüsi ja osalusvaatluse tulemustest, aidates mõista ja struktureerida valimi analüüsi tulemusi. Kvalitatiivne uurimismeetod on kõige sobilikum meetod selleks, et analüüsida uuritavates kriminaalasjades sisalduvaid toimingute protokolle eraldi ja analüüsi tulemusest luua tervikpilt. Kvalitatiivne uurimismeetod aitab saada andmeid sündmuskoha või asitõendi vaatluse käigus kasutatud kriminalistika eriteadmiste ja kogutud tõendite efektiivsuse kohta.

Kvalitatiivse uuringu traditsioonilised andmekogumismeetodid on vaatlus ja intervjuud (Laherand, 2008, lk 18). Kvalitatiivse uuringu eesmärk on saada terviklik andmestik, mis hõlmab kvalitatiivseid ja detaile iseloomustavaid seiku (Laherand, 2008, lk 21). Kvalitatiivse uuringu tunnuseks on sobivate meetodite ja teooriate õige valik, erinevate vaatenurkade äratundmine ja analüüs (Flick, 2009, p. 14). Uurimismeetodina kasutatakse lõputöös dokumendianalüüsi ja

osalusvaatlust. Uurimismeetod kitsamas mõttes tähendab vajaliku infomatsiooni saamise meetodit, mis jaguneb empiiriliseks ehk kogemuslikuks ja mitteempiiriliseks, vahetule kogemusele mittetoetuvaks (Hirsijärvi & Huttunen, 2005, lk. 177). Lõputöö autor on arvamisel, et osalusvaatlusega ja dokumendianalüüsiga saavutatakse tervikpilt kasutatavatest kriminalistika eriteadmistest lähisuhtevägivalla kuriteo sündmuskoha vaatluse teostamisel Ida prefektuuris. Dokumendianalüüs täiendab teisi andmekogumismeetodeid (Laherand, 2008, lk 258). Sündmuskoha vaatlusprotokollide analüüs annab uue teadmise kuivõrd efektiivselt kasutatakse kriminalistika eriteadmisi.

Dokumendianalüüsi käigus analüüsiti Ida prefektuuri lähisuhtes toimepandud kuritegude kriminaalasjade toimikud, milles uuritati sündmuskoha-, asitõendi vaatlusprotokolle ning ekspertiisimääruseid ja –akte. Dokumendianalüüsi läbiviimisel saadud andmed võimaldavad teha üldistusi kriminalistika eriteadmiste kasutamisest ja esemeliste tõendite kogumisest. Dokumendianalüüsi läbiviimiseks valmistati ette põhipunktid, mida uuriti sündmuskohtade ja asitõendite vaatlusprotokollides. Uurimisküsimustele vastuse leidmiseks analüüsiti lähisuhtevägivalla kuriteo sündmuskoha vaatlusprotokollides järgmisi punkte, mis vormistati Exceli tabelina (vt lisa nr 4): koostaja, talletamine (foto, videosalvestis), kogutud ja uuritud jäljed, proovid, sündmuskohalt ära võetud esemed, meetodid ja vahendid, mida kasutati jälgede esiletoomiseks ja tuvastamiseks (kiirtestid). Täiendavalt analüüsiti määratud ekspertiise, mida on teostatud sündmuskoha vaatluse käigus äravõetud esemeliste tõenditele ja kriminaalmenetluse lõpule viimise viisi, mis andis teadmise, kas lahendamisel tugineti sündmuskoha ja asitõendi vaatlusprotokollile. Protokolle analüüsid vaadati, kui detailselt uuriti ja milliseid meetodeid kasutati jälgede avastamiseks ja talletamiseks. Sellisel viisil saadi informatsiooni kriminalistika eriteadmiste rakendamise kohta.

Osalusvaatlusena koguti informatsiooni uurijate, patrullpolitseinike ja kriminalistide valduses oleva kriminalistika tehnika vahendite olemasolu kohta. Üldistatavaid andmeid politseiametnike poolt eriteadmiste kasutamise kohta tehti dokumendianalüüsi käigus sündmuskoha ja asitõendi vaatlusprotokollide analüüsimisel (kuidas sündmuskohal jälgi uuriti, kirjeldati, fotografeeriti, mida koguti).

Valimi moodustas Ida prefektuuri 2015-2019 aastate Rakvere, Jõhvi, Narva politseijaoskondade lõpetatud ja lõpule viidud lähisuhtevägivallaga seotud kriminaalasjade toimikud. Valim koostati politsei infosüsteemi ALIS kaudu, kasutades Ida prefektuuri andmebüroo spetsialisti abi. Valimi koostamise kriteeriumiteks määrati kriminaalasjad, mille puhul on koostatud LSV infoleht, on tehtud sündmuskoha vaatlusprotokoll ning otsingsõnade järgi (nt elukaaslane, poeg, tütar, abikaasa jms). Kokku saadi 61 kriminaalasja toimikut alljärgnevate kvalifikatsioonidega:

- 45 kriminaalasja KarS § 121 lg. 1 või 2 p 2 ja/ või 3 (kehaline väärkohtlemine)
- 3 kriminaalasja KarS § 25 lg. 1,2 ja/ või KarS § 113 lg 1 (tapmine, tapmise katse)
- 8 kriminaalasja KarS § 25 lg. 1,2 ja/ või KarS § 118 lg. 1 p 1/ 7 (raskete kehavigastuste tekitamine)
- 3 kriminaalasja KarS § 120 lg 1 (ähvardamine)
- 2 kriminaalasja KarS § 141 lg 1 (vägistamine)

Toimikud on lõpetatud või lõpule viidud järgnevate paragrahvide järgi:

- 25 kriminaalasjas jõustus kohtuotsus
- 17 kriminaalasja, mis on lõpetatud KrMS § 199 alusel (puudub kriminaalmenetluse alus),
- 7 kriminaalasja, mis on lõpetatud KrMS § 202 alusel (kriminaalmenetluse lõpetamine avaliku menetlushuvi puudumise korral ja kui süü ei ole suur),
- 12 kriminaalasja, mis on lõpetatud KrMS § KrMS § 203¹ (kriminaalmenetluse lõpetamine leppimise tõttu) alusel.

Lõputöö autori poolt olid esitatud taotlused toimikute läbivaatamiseks Politsei- ja Piirivalveametile ja Viru Maakohtule, millele Politsei- ja Piirivalveamet on andnud loa lõpetatud kriminaalasjade ja Viru Maakohus kohtuotsustega kriminaalasjade läbivaatamiseks ja analüüsimiseks.

Kriminalistika eriteadmiste kasutamise efektiivsust hinnati sündmuskohalt võetud proovide ja uuritud jälgede ning ära võetud asitõendite pinnalt. Iga kriminaalasja sündmuskoha vaatlusprotokoll uuriti eraldi ning arvatati välja kogutud esemelite tõendite efektiivsus. Arvestati kogutud esemelite tõendite kogus ning hinnati, kas neid on kasutatud kriminaalmenetluses efektiivselt või mitte. Näitena võib tuua, et kui sündmuskohal võeti ära asitõend ja hiljem teostati asitõendile täiendav vaatlus, mille käigus saadi veel esemelisi tõendeid, siis selline tegevus on

efektiivne. Kui täiendaval vaatlusel asitõend ainult kirjeldati (teostati ainult vaatlus), siis tegevus on ebaefektiivne, kuna seda tuleb teha sündmuskoha vaatluse teostamisel. Efektiivsuse arvutamiseks analüüsiti kogutud esemelite tõendite arvu ja teostatud asitõendi vaatlusprotokollide tulemusi.

3.2 Kriministikatehnika ja kriministika eriteadmised Ida prefektuuris

Kriministikagrupp kuulub Ida prefektuuris kriminaalbüroo kriminaalteabetalituse koosseisu. 2020 aasta maikuu seisuga töötab Ida prefektuuris viis kriminalisti (4 vanemkriminalisti ja 1 kriminalist). Põhitöökoht asub Jõhvi linnas, kust reageeritakse väljakutsetele. Tööpiirkonnaks on Lääne- ja Ida- Virumaa.

Menetlusgruppid kuuluvad Ida prefektuuri Jõhvi, Rakvere, Narva politseijaoskondade ennetus- ja menetlustalituse koosseisu. Igas politseijaoskonnas on kaks menetlusgruppi, kuhu kuuluvad uurijad. Ida prefektuuris on kokku 66 uurijat (18 Rakveres, 29 Narvas, 19 Jõhvis). Uurijad töötavad summeeritud tööaja alusel. Lisaks on neile graafiku alusel kohaldatud valveaeg.

Sündmuskohale reageerimisel lähtutakse süüteo teadetele esmase reageerimise korras ja Ida prefektuuri kriminalistide uurimistoimingutele kaasamise memost. Viimasest tulenevalt otsustatakse kriminalisti kaasamine avalikkuse kõrgendatud huvi, kuriteo avastamisel kuumadel jälgedel ja muude sündmuste puhul ennetus- ja menetlustalituse vanema otsusel. Kriminalisti kaasamine kooskõlastatakse juhtivkriminalistiga. Süüteo teadetele esmase reageerimise korras ei ole välja toodud sündmuste nimekiri, kuhu kriminalist kaasatakse (kaasamine peab olema põhjendatud). Väljakutse edastatakse operatiivteabetalituse kaudu. Süüteo teadetele reageerimise korras lähtuvalt Ida prefektuuri kriminalist kaasatakse seoses raske isikuvastase kuriteoga, sissetungimisega või vargusega eluruumist või asutusest, raske tööõnnetusega, surmaga lõppenud liiklusõnnetusega, avalikkuse kõrgendatud huviga seonduvate juhtudega ning muude juhtumitega, mis nõuavad kriministikaliste toimingute teostamist. Eraldi lähisuhtevägivalla kuritegu nimekirjas pole välja toodud. KrMS järgi kriminaalmenetluse viib läbi menetleja, selleks on

uurimisasutus ehk Politsei- ja Piirivalveamet, see tähendab et sündmuskoha vaatlust saavad teostada need politseiametnikud, kellel on selleks pädevus.

Valveuurija või välijuht hindab sündmuskohal olustikku ja jälgede olemasolu ning hindab kriminalisti kaasamise vajadust. Kui sündmuskohal kriminalist teostab sündmuskoha vaatlust koos uurijaga, siis protokollu vormistamine lepitakse suuliselt kokku. Ida prefektuuris on tavaks, tapmise puhul protokollu vormistab uurija kuid kriminalist vaatab üle ja vajadusel täiendab. Väljakutse saamisel kriminalist reageerib sündmuskohale. Kui valvemenetleja on hõivatud teiste menetlustoimingutega või ei osutu võimalikuks sündmuskoha vaatlusel osaleda, siis teostab kriminalist sündmuskoha vaatlust iseseisvalt ning koostab sündmuskoha vaatlusprotokollu.

Tulemusliku sündmuskoha vaatluse teostamiseks on vaja kasutada kriminalistikatehnikat, mis võimaldab avastada, uurida ja talletada esemelised jäljed. Osalusvaatlusena uuriti uurijate, patrullpolitseinike ja kriminalistide kasutuses olevat kriminalistikatehnikat.

Sündmuskoha kohver sisaldab vahendeid ja materjale, mida kasutatakse kohtulike tõendite avastamisel, tõendite kirjalikul ja fotograafilisel fikseerimisel, tõendite esemelisel fikseerimisel, võrdlusmaterjali võtmisel, esemete äravõtmisel ja pakkimisel (Lindmäe, 1976, lk 8). Ida prefektuuri kriminalistidel on igapähele enda sündmuskohakohver, mis komplekteeritakse enda äranägemise järgi. Kohvris sisalduvad mõõtevahendid, tööriistad, pintslid, tahmapulber, silikoonpasta, sõrmejälgede võtmise komplekt (sh ka laibalt sõrmejälgede võtmiseks), DNA-proovide võtmise vahendid, pakkematerjalid, teibid, sündmuskohajälgede kaardid, blanketid (võrdlusmaterjali võtmiseks) ja valge paber, steriilsed töövahendid, numbritähised, destilleeritud vesi (vt joonis nr 2). Eraldi on fotoaparaadi kotis fotoaparaat, välklamp, objektiivid, akud, patareid, mõõtkavajoonlauad (magnetiga, valget ja musta värvi) ja numbritähised. Täiendavad vahendid (vt lisa 1) nagu telk, redel, sein, statiivid, täiendavad valgusallikad asuvad kriminalistide kabinetis ja tööriistad kriminalistikabussis (seal asuvad ka dubleeruvad vahendid).

Joonis nr 2. Vaade kriminalisti sündmuskohakohvrile (autori koostatud)

Ida prefektuuri uurijatel ja patrullpolitseinike valduses on olemas fototehnika, välklamp, videotehnika, pakendmaterjalid, kaitseriietus, mõõtkavajoonlaud. Uurijad omavad veel lisaks DNA-proovi võtmise vahendid, steriilsed linad, sündmuskohakohver sisuga, kiirtestid. (vt tabel nr 1; täpsem kirjeldus vt lisa nr 2).

Tabel nr 1. Menetlejate käes olev kriminalistikatehnika (autori koostatud)

	Uurija	Kriminalist	Patrullpolitseinik
Sündmuskoha kohver	+	+	-
DNA- proovi võtmise vahendid	+	+	-
Tetrabase test	+	+	-
Identi PSA test	-	+	-
Lumiscene lahus	-	+	-
Käsipump	-	+	-
Taskulamp	+	+	+
Obelux valgusallikas	-	+	-
Plastkonteiner	-	+	-
Fotoaparaat	+	+	+

Välklamp	+	+	+
Videokaamera	+	+	+
Statiiv	-	+	-
Pakendid	+	+	+
Numbritähised	+	+	-
Mõõtevahendid	+	+	+
Hexagon Obti	-	+	-
Kaitseriietus	+	+	+

Kriminalistikatehnika kasutamine nõuab teoreetilisi teadmisi ja praktiseerimist. Nende edukas kasutamine tagab sündmuskohal ja ka muudel toimingutel võimaluse tuua esile nii silmale nähtamatuid ja vähenähtavaid jälgi (Lindmäe, 1976, lk 31). Kriminalistika eriteadmiste all mõistetakse nii kriminalistikatehnika (vahendid, võtted, meetodid) kui ka kriminalistikataktika kasutamise oskust, teadmist jälgedest (tekkemehhanism, kuidas avastada, mis viisil esile tuua, tõendamine, talletamine, ekspertiisile edastamine sh määruse koostamine, ekspertiisi liigi määramine), teadmist menetlusest, eri liiki ekspertiiside võimalustest, oskus koostada uurimisplaan.

Kõik politseiametnikud saavad erialase baasväljaõppe (kutseõpe, päeva- ja kaugõppe, KHR- rühm, täiendkoolitused). Sellest tulenevalt on politseiametnikel tööle asudes erineval tasemel kriminalistika eriteadmised ja ka vajadus kriminalistika eriteadmiste järgi. Igas valdkonnas teadmisi tuleb pidevalt värskendada ja täiendada. Ida prefektuuris on viidud läbi erinevaid kriminalistikaalaseid koolitusi nii uurijatele, patrullpolitseinikele kui ka kriminalistidele. Koolitusi on viidud läbi sündmuskoha vaatluse teostamise kohta, asitõenditega käitlemise kohta, eraldi riiete vaatluse teostamise kohta ja ekspertiisiliikide kohta. Patrullpolitseinikele ja abipolitseinikele on viidud läbi koolitusi kui esmareageerijatele, kus on käsitletud sündmuskoha ja jälgede kaitset ning esmaseid toiminguid sündmuskohal ning kaitseriietuse kasutamist. Kriminalistidele viiakse läbi koolitusi Eesti Kohtuekspertiisi Instituudi ekspertide poolt. Koolitused ei ole süstemaatilised ja sellest tulenevalt kõikidel politseiametnikel on kriminalistika eriteadmised eri tasemel.

3.3 Dokumendianalüüsi tulemused

Politsei süsteemi ALIS väljavõtte kohaselt Ida prefektuuris perioodil 2015-2019 registreeriti 16009 lähisuhtevägivalla juhtumit, millest kuriteona registreeriti 4017. Kriminaalmenetlust alustati 3839 ja alustamata jäeti 178 kriminaalasjas. Sündmuskoha vaatlus viidi läbi 61 lähisuhtevägivalla kuriteo kriminaalasjas, mida lõputöö autor analüüsis (vt lisad nr 3 ja 4). Analüüsitud kriminaalasjad koondati tabelisse, milles toodi välja kvalifikatsioonid, sündmuskoha vaatluse teostajad, lõpuleviimise ja lõpetamise viis (vt tabel nr 2; lisa nr 5).

Tabel nr 2. Analüüsitud lähisuhtes toimepandud kuritegude arv kvalifikatsioonide järgi (uuritud kriminaalasjade toimikud; autori koostatud)

Kvalifikatsioon	Kirjeldus	Kriminaal- asjade arv	SKV teostaja järgi	Kohtu- otsus	Kriminaal- menetluse lõpetamise põhistamata määrus	Kriminaal- menetluse lõpetamise määrus
KarS § 121 lg. 1 või 2 p 2 ja/ või 3	Kehaline väärkohtlemine	45	30- uurija 13-uurija koos kriminalistiga 6- kriminalist 1-avariipolitseinik 1-patrullpolitseinik	14	24	7
KarS § 25 lg. 1,2 ja/ või KarS § 113 lg 1	Tapmine/ katse	3	2-uurija koos kriminalistiga 1-uurija koos kriminalisti ja kohtuarstiga	2	-	1
KarS § 25 lg. 1,2 ja/ või KarS § 118 lg. 1 p 1/ 7	Raskete keha- vigastuste tekitamine/ katse	8	3-uurija 2-kriminalist 3-uurija koos kriminalistiga	7	1	-
KarS § 120 lg 1	Ähvardamine	3	3-uurija	1	1	1
KarS § 141 lg 1	Vägistamine	2	1-uurija 1-kriminalist	1	1	-
		61	37 -uurija, 9- kriminalisti, 18- uurija koos kriminalistiga, 1- uurija koos kriminalisti ja kohtuarstiga, 1- patrullpolitseinik 1- avariipolitseinik	25	27	9

Analüüsitud kriminaalasjades oli kokku 67 sündmuskoha vaatlusprotokolli (kuues kriminaalasjas oli viidud läbi täiendavad sündmuskoha vaatlused). Valdav osa sündmuskoha vaatlustest teostati uurija poolt. Kõik sündmuskohad olid fotografeeritud. Põhilisteks sündmuskohtadeks olid elukoht nagu korter, eramu, ühiselamu tuba, suvila. Harvemal juhul trepikoda, avalik koht (nt tänav) ja sõiduk.

Tabel nr 3. Sündmuskohal tehtavad toimingud teostaja lõikes (uuritud kriminaalasjade toimikud; autori koostatud)

SKV teostaja	Uurija	Uurija koos kriminalistiga	Kriminalist	Uurija koos kriminalisti ja kohtuarstiga	Avariipolitseinik	Patrullpolitseinik	Kokku
Tehtud toimingud							
Ainult fotografeeritud	9	2	-	-	-	-	11
Fotografeeritud ja võetud ära asitõendid	4	1	-	-	-	-	5
Fotografeeritud, avastatud jäljed ja kogutud proovid ning ära võetud asitõendid	7	13	8	1	1	-	30
Fotografeeritud ja ainult avastatud jäljed ja/või kogutud proovid	17	2	1	-	-	1	21
Keskmine kulunud aeg	00:24:36	01:07:47	01:17:27	03:00:00	00:25:00	00:15:00	
SKVP	37	18	9	1	1	1	67

Tabelis nr 3 on välja toodud sündmuskohal teostatud toimingud. Asitõendite all mõistetakse sündmuskohalt äravõetud esemeid nagu riideesemed, kuriteo toimepanemise vahend, kurjategija jäljega ese, tõmmiskiled, sündmuskohajälgede kaardile talletatud naha papillaarkurrustiku jäljed, jäljendid. Jälgede all mõistetakse naha papillaarkurrustiku jäljed, jala- ja jalatsijäljed, verejäljed, bioloogilise vedeliku jäljed (nt sperma), murdmisriista jäljed, võitluse ja vägivalla jäljed, lõhkumise jäljed. Sündmuskohtade koguarvust enamusel oli uurijatel vajadus kriminalistika eriteadmiste rakendamise järgi. 35,8% sündmuskohtade vaatlusel avastati jäljed ja 16,4% võeti ära asitõendeid uurijate poolt. Uurijad rakendasid lähisuhtevägivalla kuriteo sündmuskoha vaatlusel rohkem eriteadmisi kui patrullpolitseinik ja avariipolitseinik. Kriminalisti kaasamisel (st

kriminalisti, uurija ja kriminalisti ning uurija, kriminalisti ja kohtuarstiga teenindatud sündmuskoha vaatlustel) sündmuskohal uuriti 37%-l jäljed, 34%-l võeti ära asitõendid. Kriminalisti poolt avastati jälgi 13,4%-l ja 11,9%-l koguti asitõendeid sündmuskoha vaatlustest. Uurija ja kriminalisti poolt avastati jälgi 22,4%-l ja koguti asitõendeid 20,9%-l. Uurija, kriminalisti ja kohtuarstiga poolt avastati jälgi ja asitõendeid 1,5%-l sündmuskohtadest. Avariipolitseiniku poolt koguti ja avastati jälgi ning võeti ära asitõendeid 1,5 %-l ja patrullpolitseiniku poolt avastati jälgi 1,5 %-l sündmuskohal. Uurijal kulus keskmiselt 24 minutit, kriminalistil 1 tund ja 7 minutit, uurijal koos kriminalistiga 1 tund ja 17 minutit, uurijal koos kriminalisti ja kohtuarstiga kulus 3 tundi ja avariipolitseinikul 25 minutit ja patrullpolitseinikul 15 minutit aega sündmuskoha vaatluse teostamiseks.

Tabel nr 4. Sündmuskohal kogutavad proovid ja uuritavad jäljed teostaja lõikes (uuritud kriminaalasjade toimikud; autori koostatud)

Teostaja	Uurija	Kriminalist	Uurija ja kriminalist	Uurija ja kriminalist ja kohtuarst	Avariipolitseinik	Patrullpolitseinik
Jäljed/ proovid						
DNA- proov	4	8	13	-	-	-
Verejäljed	13	9	15	1	-	-
Jalatsijäljed	-	1	2	-	-	-
Jalajäljed	1	-	2	-	1	-
Murdmisriista jäljed	2	-	-	-	-	-
Naha papillaarkurrustiku jäljed	-	-	-	-	-	-
Muud bioloogilised jäljed (nt sperma)	-	1	-	-	-	-
Muud (kahjustused, laiali visatud esemed, lõhutud esemed jms)	14	6	5	-	-	1

Dokumendianalüüsi teostamisel selgus, et sündmuskohtadelt võeti enamasti DNA-proove verejälgedest, kuigi teooria osas käsitleti, et sündmuskohal on algselt nii kannatanu kui ka kahtlustatava DNA. DNA-proovid aitavad piirata kuriteos osalejate arvu, kinnitada, et just kannatanu on ainult vigastada saanud. Samapalju on uuritud verejälgi ja kahjustusi (lõhkumisjäljed), harvemal juhul kirjeldati tekkemehhanism. Sündmuskohtadel uurijate poolt avastatud jälgede hulgas olid verejäljed, jalajäljed, murdmisriista jäljed ja lõhkumisjäljed. Neljal

korral võeti sündmuskohal DNA-proov. Kriminalisti kaasamisel avastati lisaks jala- ja jalatsijäljed. Kriminalisti kaasamisel võeti kokku DNA-proove 21 korral. Analüüsist selgus, et avariipolitseinik ja patrullpolitseinik avastasid jalajälje ja lõhkumise jälje. (vt tabel nr 4)

Dokumendianalüüsi käigus selgus, et sündmuskohad on kirjeldatud üldiselt, tähelepanu on pööratud üldisele olustiku ja kuriteo viitavate jälgede kirjeldustele. Sõna „üldine“ antud kontekstis tähendab, et jälje ja asitõendite kirjeldus ei ole detailselt lahti kirjutatud. Näitena võib tuua: „Tugitooli seljatoel asub verekahtlane plekk ja istmel roheline käepidemega nuga“.

Asitõendeid protokollides kirjeldati üldiselt, esemeid võeti sündmuskohalt kaasa edasiseks uurimiseks või täpsemaks kirjeldamiseks. Sündmuskohadelt võeti ära asitõendeid 35 korral, millest 25-lt sündmuskohalt võetud asitõenditele viidi läbi täiendavalt asitõendi vaatlus (kokku 29 asitõendi vaatlust). Alljärgnevas tabelis toodi välja sündmuskohtadelt ära võetud asitõendid (vt tabel nr 5). Põhiliselt sündmuskohtadelt võeti ära kuriteo toimepanemise vahendid: nuga, haamer, relvataolised esemed, kannatanu ja kahtlustatava riideesemed. (vt tabel nr 5)

Tabel nr 5. Sündmuskohalt võetud asitõendid sündmuskoha vaatluse teostaja löikes (uuritud kriminaalasjade toimikud; autori koostatud)

SKV teostaja	Uuriija	Kriminalist	Uuriija ja kriminalist	Uuriija ja kriminalist ja kohtuarst	Avariipolitseinik	Patrullpolitseinik
Äravõetud asitõendid						
Nuga	3	6	7	1	-	-
Relvataolised esemed (revolver, püss, stardipüstol jne) ja nende osad	2	1	2	-	-	-
Haamer	1	1	1	-	-	-
Kirves	-	-	-	-	1	-
Tabureti osad	1	-	-	-	-	-
Tapeeditükk	-	-	1	-	-	-
Keedupott	1	-	-	-	-	-
Riideesemed	2	2	4	-	-	-
Lõikelaua osad	1	-	-	-	-	-
Puupulk	1	-	-	-	-	-
Mobiiltelefon	-	2	2	-	-	-
Voodipesu	-	1	-	-	-	-
Pudel/ pitsid	-	1	2	-	-	-
Suitsuotsad	-	-	2	-	-	-

Hammas	-	1	-	-	-	-
Võtmed	-	-	-	1	-	-
Dokumendid	-	-	-	1	-	-
Fotoaparaat	-	-	1	-	-	-
Salvrätik/ rätik	-	1	1	-	-	-
Pikendusjuhe	-	1	-	-	-	-

Uurija poolt teostati täiendav asitõendi vaatlust 19 korral ja neljal korral võeti asitõenditelt DNA-proovid, kolmel korral kasutati Tetrabase testi vere määramiseks. 15 korral olid asitõendid kirjeldatud (nende mõõtmed, kahjustuste asukohad ja suunad, määrdumised). Kriminallistid teostasid asitõendi vaatlust kümnel korral ja kaheksal korral võeti DNA-proove, kahel korral avastati jalatsijälgi ja ühel korral avastati naha papillaarkurrustiku jälge, ühel asitõendi vaatlusel avastati ja uuriti sperma jälgi. Kahel korral kriminallist ainult kirjeldas asitõendit.

Asitõendi vaatluse teostamiseks uurijate poolt oli kasutatud fotoaparaati, mõõtkavajoonlaud, pakendeid Tetrabase testi, DNA-proovi võtmise vahendeid. Kriminallistide poolt oli kasutatud lisaks uurijate poolt kasutatud vahenditele taskulampi, vere avastamiseks Lumiscene lahust, sperma määramiseks Identi PSA test, daktopulbrit, verejälgede kvaliteedi parandamiseks Amido black lahust, UV-valgust (Obelux).

Analüüsitava kriminaalasjade raames teostati kokku 78 asitõendi vaatlust, mille seas suur osa on heli- ja videosalvestiste vaatlused (häirekeskuse kõned, isikute vahelised telefoni kõned, patrullpolitseinike vormikaamerate salvestised, kokku 32 vaatlust), kannatanute poolt välja antud kuriteo toimepanemise vahendite, riideesemete ja muude esemete, mobiiltelefonide vaatlused (kokku 17 vaatlust).

Ida prefektuuris määratakse ekspertiis asitõenditele ja proovidele uurija poolt. Sõrmejälje kiiruuringule edastatakse materjalid tavaliselt kriminallisti poolt, kuna naha papillaarkurrustiku jälgi avastatakse vaatluste teostamisel. Asitõendi või proovi ekspertiisile edastamiseks tuleb uurijal põhjalikult läbi mõelda tõendamist vajavad asjaolud ja ekspertiisile esitatavad küsimused. Sündmuskohtadelt võetud asitõenditele ja DNA -proovidele määrati ekspertiisid 9-s kriminaalasjas. Määrati: DNA-ekspertiis (7), jäljeekspertiis (2), sõrmejäljeekspertiis (1), tulirelvaeekspertiis (2), lõhkeseadeldise ja plahvatuse ekspertiis (1), lasujäägiekspertiis (1), meditsiinilise kriminallistika ekspertiis (1).

16%-l analüüsitud kriminaalasjadest (kümme kriminaalasja) aitasid sündmuskoha vaatluse teostamisel kogutud tõendid ja proovid kaasa kriminaalmenetluse lahendamisele, st oli selge seos sündmuskohalt kogutud tõendite, asitõendi vaatluse ja ekspertiisi tulemuste vahel. Ekspertiisi tulemused või asitõendi vaatlusel saadud tõendid kinnitasid või lükkasid ümber kriminaalmenetluse käigus kogutud teised tõendid (nt tunnistajate, kannatanu ja kahtlustatava ütlused). Antud protsendi arvutuskäik oli järgmine: 61 kriminaalasjast 10-s asitõendi vaatluse või ekspertiisi tulemus võeti kriminaalasja lõpuleviimises ja lahendamises arvesse (valem $10 \cdot 100 / 61 = 16,39\%$, mis teeb ümmardatuna 16%).

Valdavalt võeti sündmuskohalt kaasa kuriteo toimepanemise vahend, millele teostati täiendav asitõendi vaatlus. 3%-l määrati ainult ekspertiisi ja 1,6% teostati asitõendi vaatlus. Nendest kriminaalasjadest viiel korral teostati sündmuskoha vaatlus uurija ja kriminalisti poolt, kolmel korral uurija ja kahel korral kriminalisti poolt. Seitsmel korral teostati uurija poolt asitõendi vaatlus, millest kolmel korral võeti puuteproov. Kahel korral asitõendi vaatlus teostati kriminalisti poolt ning mõlemal korral võeti DNA-proove, ühel korral avastati naha papillaarkurrustiku jälje fragment ja jalatsijälje fragment.

Kuuel korral oli kriminaalasi lõpuleviidud kohtuotsusega (isikud mõisteti süüdi ja määratud reaalsed vanglakaristused) ja neljal lõpetati põhistamata määrusega (kriminaalmenetluse aluse puudumise, kokkuleppe saavutamise ja avaliku huvi puudumise tõttu). Ülejäänud kriminaalasjades kogutud proovid ja asitõendeid võeti arvesse, kuid ei olnud põhiliseks tõendusmaterjaliks, millele kriminaalasja lahendamisel tugineti.

Tabel nr 6. Kriminalistika eriteadmiste efektiivsus (autori koostatud)

	Uurija	Uurija ja kriminalist	Kriminalist	Uurija ja kriminalist ja kohtuarst	Avarii-politseinik	Patrull-politseinik	Kokku
SKV (kriminaalasjas)	37	18	9	1	1	1	67

Koguti asitõendid, proovid ja uuriti jäljed (kriminaalasjas)	29	16	9	1	1	1	56
DNA	5	33	21	0	0	0	59
Verejäljed	25	70	31	1	0	0	127
Jalajäljed	1	2	0	0	0	0	3
Jalatsijäljed	0	2	2	0	1	0	5
Murdmisriista jäljed	2	0	0	0	0	0	2
Muud jäljed (kahjustused)	13	8	5	0	0	1	27
Asitõend	17	46	17	3	1	0	8
Kokku kogutud tõendid (kogus)	63	161	76	4	2	1	307
Eriteadmiste kasutamine	20,5%	52,4%	24,8%	1,3%	0,7%	0,3%	100%

29 sündmuskoha vaatlusel uurija poolt koguti proove, jälgi ja asitõendeid kokku 63 esemelist tõendit, uurija ja kriminalisti poolt koguti 16 sündmuskoha vaatlusel 161, kriminalisti poolt koguti 9 sündmuskoha vaatluse käigus 76, uurija, kriminalisti ja kohtuarsti poolt 1 sündmuskoha vaatlusel 4, avariipolitseiniku poolt 2 ja patrullpolitseiniku poolt 1. Kriminalist koos uurijaga kogusid 2,2 korda rohkem esemelisi tõendeid kui kriminalist ja uurija eraldi. Tabelist nähtub, et uurija ja kriminalist kogusid rohkem eriliigilisi tõendeid, seega sündmuskoha vaatlus nõudis rohkem eriteadmisi. (vt tabel nr 6)

61-st kriminaalasjast ühel korral lõpetati kriminaalasi kvalifikatsiooniga KarS § 113 lg 1 kuriteo toimepanija tuvastamatuse tõttu. Sündmuskohalt koguti DNA-proove eriliigi verekahtlastest määrduimestest, suitsuotsad, mobiiltelefonid, riideesemed veremäärduimestega, kruusid laualt, noad. Veremäärduimestega riideesemetele ja nugadele teostati asitõendi vaatlus (kasutati Lumiscene lahust, verd ei avastatud). Ekspertiisiga tõendati, et sündmuskohalt võetud ühe noaga võidi tekitada antud vigastusi.

Kaks kriminaalasi lõpetati kahtlustatava surma põhjusel. Ühelt sündmuskohalt olid ära võetud nuga ja veremäärumistega riideesemed. Teise puhul sündmuskohalt polnud kogutud esemelisi tõendeid. Ühes kriminaalasjas koguti sündmuskohalt asitõendeid, aga kannatanu tunnistas, et ise tekitas endale noahaavu ja andis noa vabatahtlikult välja. Antud asjas ei teostatud asitõendi vaatlusi ega ekspertiise. Ülejäänutes kriminaalajades, lõputöö autori arvates, sündmuskoha vaatlus kandis kirjeldavat iseloomu. Suuremas osas kriminaalajades tõendusteave saadi muude tõenditega, valdavalt isikuliste tõenditega, digitõenditega.

Kuues kriminaalasjas viidi läbi mitu sündmuskoha vaatlust. Nendest kolmes kriminaalasjas viidi läbi uurija poolt täiendav sündmuskoha vaatlus, millest kahel korral oli võetud ära lisaks veel kuriteo toimepanemise vahend. Ühes kriminaalasjas teostati sündmuskoha vaatlus parkla territooriumil, kus asus sõiduauto, millesse visati aknast relvataoline ese ning teine korteris, kus talletati verejälgi ja võeti ära asitõenditena padrunid. Sündmuskoha vaatluseid viidi läbi uurija ja kriminalisti poolt. Ühes kriminaalasjas viidi läbi kaks sündmuskoha vaatlust eri korterites. Ühel vaatlusel fikseeriti verejälgi, lõhkumisjälgi, võeti ära veremäärumistega taburetiosad (teostasid uurija koos kriminalistiga). Teise sündmuskoha vaatluse teostati uurija poolt, sündmuskohal võeti ära asitõenditena veremäärumistega jalanõud ja võeti DNA-proovid toidupakendilt. Ühes kriminaalasjas oli mitu kriminaalaja ühendatud ning teise kriminaalaja raames teostatud sündmuskoha vaatlus. Üks vaatlus oli teostatud patrullpolitseiniku poolt, teine uurija poolt.

61- st kriminaalajast 28% lõpetati kriminaalmenetluse aluse puudumise tõttu, 11% avaliku menetlushuvi puudumise tõttu ja kui süü ei ole suur, 20% leppimise tõttu ja 41% viidi lõpule kohtulahendiga (13 tingimisi vangistus, 11 vangistus, 1 mõisteti õigeks). Valdavas osas saavutati kannatanu ja kahtlustatava vahel kokkulepe ja rakendati kokkuleppemenetlust. Mõnel juhul kannatanu esitas avalduse kriminaalmenetluse lõpetamiseks.

3.4 Järeldused ja ettepanekud

Lähisuhtes toimepandud kuritegudes viidi sündmuskoha vaatlust läbi 1,7 %-l registreeritud lähisuhtevägivalla kuritegude üldarvust, mis näitab, et tegemist on harva tehtava

menetlustoiminguga antud kuriteo liigi puhul. Teostatud analüüsi põhjal lõputöö autor jõudis järeldustele:

1. Lähisuhtevägivalla kuriteo sündmuskoha vaatlusel kasutatakse nii uurijate, kriminalistide kui ka avariipolitseinike ja patrullpolitseinike poolt kriminalistikatehnika ja – taktika eriteadmisi. Patrull- ja avariipolitseinike poolt kasutati algseid kriminalistika eriteadmisi. Uurijate ja kriminalisti poolt kasutati rohkem kriminalistika eriteadmisi kui patrull- ja avariipolitseinik. Uurijate poolt 75%-l uuriti jälgi, koguti proove või võeti ära asitõendeid. Kriminalisti kaasamisel 89% uuriti jälgi, koguti proove või võeti ära asitõendeid.
2. Lähisuhtevägivalla kuritegude puhul üle poole sündmuskoha vaatlustest teostati uurijate poolt (55%). Kriminalisti kaasati 42% sündmuskohtadele.
3. Sündmuskoha vaatlus kannab valdavalt kirjeldavat iseloomu. Raskemate kuritegude puhul sündmuskoha vaatlus teostatakse põhjalikult ning kogutakse rohkem esemelisi tõendeid.
4. Analüüsitud kriminaalajadest 16%-l sündmuskoha vaatluse teostamisel kogutud tõendid ja proovid aitasid kriminaalmenetluse lahendamisele kaasa.
5. Lähisuhtevägivalla kuriteo sündmuskoha vaatluse käigust võetakse valdavalt kuriteo toimepanemise vahend ning kogutakse DNA- proove. Tõendamisel suur osakaal on digitaalsetel ja isikulistel tõenditel.

Kriminalistikatehnika vahendid on politseijaoskondade ja ametikoha lõikes erinevad. Kriminalistidel on oma töö iseloomust tingituna kõige rohkem erinevat tehnikat ja vahendeid sündmuskohal jälgede avastamiseks ja talletamiseks. Uurijad ning avarii- ja patrullpolitseinikud, erinevalt kriminalistist, ei ole kasutanud sündmuskohtadel valgusallikat. Uurijad üksikutel juhtudel kasutasid sündmuskoha vaatluse teostamisel mõõtevahendeid. Pakendeid ja DNA-proovi võtmise vahendeid on uurijad ja avariipolitseinik kasutanud.

Sündmuskohtadelt tuleb koguda tõendeid nii palju kui võimalik, kui tõendeid ei kasutata kohe (ei saadeta ekspertiisi), siis hiljem menetluse käigus võib selleks vajadus tekkida. Näiteks juhul kui kahtlustatav hakkab enda ütlusi muutma või tulevad ilmsiks uued tõendamist vajavad asjaolud. Kui tõendeid sh proove kohe sündmuskohalt ei koguta, siis hiljem võib see osutuda võimatuks. Seega lõputöö autori arvates kogutud proovid olid asjakohased.

Kõikides sündmuskoha vaatlusprotokollides oli kirjeldatud olustik (näiteks olustikus ei esine vägivalle iseloomulikke muudatusi, asuvad veremäardumised, lõhutud mööbel, laiali visatud esemed jne). Sündmuskoha vaatlusprotokollis kirjeldati jälgi ja asitõendite asukohti.

Analüüsitud kriminaalasjast 16% kriminaalasjades kogutud tõendid olid tulemuslikud. Ülejäänutes kriminaalasjades sündmuskoha vaatlusel kogutud tõendid omasid tõendusliku väärtust, kuid kriminaalmenetluse lahendumisel kandsid kirjeldavat iseloomu. Oma olemuselt sündmuskoha vaatlus aitab lähisuhtevägivalda kuriteo menetlemisel selgitada välja asjaolu, kinnitada või ümber lükata isikulised tõendid, hinnata kuriteo toimepanemise aset leidmise võimalust. Sündmuskoha vaatlusel avastatakse enamus esemelisi tõendeid ning see aitab mõista kuriteo olustikku ja koostada edasine uurimisplaan.

Lõputöö autor tõdeb, et vaatlusprotokollidega tutvumisel ei olnud enamus juhtudel võimalik välja lugeda kasutatavat kriminalistika tehnikat ja võtteid, mida kasutati jälgede avastamiseks, uurimiseks ja pakendamiseks. Samuti kriminalistika tehnika, mis oli märgitud ja kirjeldatud üldiselt ilma margi ja mudelita (nt fotoaparaat, arvuti, printer). Osad jäljed olid fotografeeritud mõõtkavata (nt murdmisriista jälje, verejäljed). Näiteks DNA-proovid võeti esemel asuvatelt veremäardumistest, kuid kohast, kust eeldatavalt kurjategija seda eset hoidis, ei võetud. Sündmuskohtadel ilma kriminalisti osaluseta teostati visuaalne vaatlus, kasutamata valgustehnikat, mis võimaldab paremini avastada jälgi. Seega sündmuskoha vaatluse teostatavate menetlejate kriminalistika eriteadmised jäävad mõnel juhul kasutamata.

Läbiviidud uuringu põhjal lõputöö autor teeb ettepanekud:

1. Viia praktilisi kriminalistikaalaseid koolitusi süstemaatiliselt, kus võimalikult reaalsele olustikule sarnases olukorras täiendada ja värskendada menetleja oskusi. See võimaldab hoida teadmised värskena ja julgustab ametnike sündmuskohal kasutama enda kriminalistika eriteadmisi (nt DNA-proovide võtmine, valgusallikate abil jälgede avastamine ja õige talletamine, kriminalistilt täiendavate uuringute läbi viimist jms). Lõputöö autori arvates, praktilised harjutused tagava kindluse kasutada oma töös kriminalistika eriteadmisi. Head kriminalistika eriteadmised tagavad ka muude menetlustoimingute tulemuslikkuse (esitatakse ekspertidele täpseid ja asjakohaseid küsimusi, eesmärgipäraste vaatluste teostamise jms)

2. Moodle keskkonnas luua ametnikele kättesaadavad kriminalistikaalased õppematerjalid ja kohustada kord aastas läbima kriminalistika eriteadmiste test. Sel viisil politseiametnikud on kohustatud tutvuma materjalidega ning see tagab, et saadud informatsiooni jäetakse meelde ning vajadusel seda kasutatakse.
3. Politsei siseveebis pidevalt täiendada ja uuendada kriminalistika valdkonna informatsiooni ja paigutada kriminalistika jaotus kergesti pääsetavasse ja nähtavasse kohta. Kus oleks võimalik leida sündmuskohta käsitlevaid käsiraamatuid ja juhendeid (proovide võtmine, fotografeerimine jne, vahendite kasutusjuhendid jne), kriminalistika- alaseid uudiseid, et olla kursis kriminalistika arenemise ja selle võimalustega.

Tänapäevasele töökoormusele ja olemasolevale ressursile vaadates, peavad kõik politseiametnikud peavad omama kriminalistikalisi eriteadmisi, kuna need on tihedalt seotud uurijate, patrullpolitseinike igapäevatööga. Uurijad on igapäevaselt seotud kuritegude menetlemisega, sündmuskohtade vaatluste teostamisega, asitõenditele vaatluste ja ekspertiiside määramisega, kus on vaja teadmisi, milliseid tõendeid on vaja koguda ning mida nendega on võimalik tõendada. Kriminalistika eriteadmiste kasutamine muudab politseiametnike töö tulemuslikumaks.

KOKKUVÕTE

Lõputöö eesmärgiks oli uurida kriminalistikalisi eriteadmisi kasutamist lähisuhtevägivalla kuriteo sündmuskoha vaatlusel Ida prefektuuris. Eesmärgi saavutamiseks analüüsis lõputöö autor kriminaalasju aastast 2015 kuni 2019 ning leidis, et sündmuskoha vaatluse teostamiseks ja esemeliste tõendite kogumiseks kasutatakse kriminalistikalisi eriteadmisi, kuid kogutud esemelisi tõendeid kasutatakse tõendamisel ebaefektiivselt. Kriminalistika eriteadmiste efektiivsus hinnati lõpuleviidud ja lõpetatud kriminaalrajade raames. Valimi moodustas 61 lähisuhtes toimepandud kuriteo kriminaalrajaja kvalifikatsioonidega kehaline väärkohtlemine, tapmine (sh katse), raskete keha-vigastuste tekitamine (sh katse), ähvardamine ja vägistamine.

Uuritaval perioodil oli Ida prefektuuri menetluses 3839 lähisuhtevägivallaga seotud kriminaalrajaja, millest 61 kriminaalrajaja raames oli teostatud 67 sündmuskoha vaatlust, mis moodustab 1,7% kõikidest kriminaalrajajadest. 67 sündmuskoha vaatlusest 55,2% teostati uurijate poolt, 26,9% uurijate ja kriminalistide poolt, 13,4% kriminalistide poolt, 1,5% uurija, kriminalisti ja kohtuarsti poolt, 1,5% avariipolitseiniku ja 1,5 % patrullpolitseiniku poolt. Sündmuskohtadelt kriminalisti kaasamisel võeti ära asitõendeid 23 korral, uurija võttis ära asitõendeid 11 korral. DNA-proove võttis uurija neljal korral ja kriminalisti kaasamisel 21 korral.

61 kriminaalrajaja raames teostati asitõendi vaatluseid kokku 78, millest 29 korral teostati vaatlused sündmuskohalt äravõetud asitõenditele, 17 korral muu menetlustoimingu käigus saadud asitõenditele ja 32 korral teostati asitõendi vaatlused kõnede helisalvestustele ja patrullpolitseinike vormikaamera salvestustele. Sündmuskohalt võetud asitõenditele teostati vaatlused uurija ja kriminalisti poolt. Uurija teostas 19 asitõendi vaatlust, millest neljal korral on võetud DNA-proovid. Kriminalist teostas kümme asitõendi vaatlust, millest kaheksal korral kogus DNA-proovid, kahel korral avastas jalatsijälje fragmente ja ühel korral naha papillaarkurrustiku jäljefragmenti. Dokumendianalüüsist tulenevalt kogutati sündmuskohtadelt põhiliselt DNA-proove, kuriteo toimepanemise vahendeid ja riideesemeid, millel asuvad kuriteo jäljed. 61 kriminaalrajajast määrati asitõenditele ja proovidele ekspertiisid üheksal kriminaalrajajas. Peamisteks ekspertiisideks olid DNA-ekspertiis, jäljeekspertiis ja tulirelvaekspertiis.

Empiirilise uuringu käigus selgus, et lähisuhtevägivalla kuriteo sündmuskoha vaatlusel kasutati kriminalistikatehnika ja – taktika eriteadmisi, mis aitavad avastada, uurida ja talletada sündmuskohal olevaid esemelisi tõendeid. Dokumendianalüüsiga jõuti järeldusele, et uurija ja kriminalist kogusid sündmuskohal eriliigilisi tõendeid, sellest võib järeldada, et kasutasid kriminalistika eriteadmisi rohkem, kui patrullpolitseinik ja avariipolitseinik.

Analüüsitud kriminaalasjadest 16%-l (10 kriminaalasja) sündmuskoha vaatluse teostamisel kogutud tõendid ja proovid aitasid kriminaalmenetluse lahendamisele kaasa (st kogutud esemelised tõendid olid efektiivsed). Nendest kriminaalasjadest viiel korral teostas sündmuskoha vaatlust uurija koos kriminalistiga. Uurija teostas vaatlust kolmel korral ja kriminalist kahel korral. Kuues kriminaalasjas jõustus kohtuotsus, millega süüdimõistetule määrati vanglakaristus. Neljas kriminaalasjas lõpetati menetlus põhistamata määrusega (kriminaalmenetluse aluse puudumise, kokkuleppe saavutamise ja avaliku huvi puudumise tõttu). Uurijatel on kasutuses vajalik kriminalistikatehnika ja algsed kriminalistika eriteadmised, et teostada lähisuhtevägivalla kuriteo sündmuskoha vaatlus.

Tulenevalt sellest, lõputöö autor arvab, et kriminalistika eriteadmisi kasutatakse Ida prefektuuris uurijate ja patrullpolitseinike poolt algsel tasemel. Autor teeb ettepaneku viia läbi menetlejatele praktilisi kriminalistika koolitusi regulaarselt, selleks et ennetada sündmuskoha vaatluse teostamisel tekkivaid vigu ja värskendada ning arendada kriminalistika eriteadmisi. Samuti organiseerida ligipääs kriminalistika materjalidele ja kohustada läbima vähemalt kord aastas teadmiste test. See tagab kriminalistikaliste eriteadmiste pidava värskendamise ja tagab kindluse sündmuskoha vaatluse teostamisel. Lõputöö autori hinnangul empiiriline uuring täitis eesmärgi.

Lõputöö empiirilise uuringu käigus, lõputöö autor märkas, et probleemiks kujunes andmete kajastamine protokollides. Protokollides esines puudusi, ei olnud kirja pandud ära võetavaid asitõendeid, ei kirjeldatud meetodid, kuidas avastati jäljed ja mil viisil koguti proovid, ei kajastatud kogu kriminalistika tehnikat, mida kasutati sündmuskohal. Samuti lõputöös käsitletud teema on kitsa suunitlusega, käsitles sündmuskohal kasutatavaid kriminalistika eriteadmisi ning esemelisi tõendeid ning järgnevates lõputöödes võib teemat käsitleda laiemalt.

SUMMARY

The title of this thesis is „East Prefecture's practice in the usage of criminalistic special knowledge in the inspection of domestic violence crime scene cases “. The thesis is written in Estonian and consists of 62 pages and 56 sources.

The research purpose of this thesis is to show the effective use of the criminalistic special knowledge in the East Prefecture during the inspection of domestic violence crime scene cases. It is based on the fact that domestic violence has become a priority for the police in recent years. The aim of this thesis is to find out how effectively is the material evidence collected and criminalistic special knowledge used in the inspection of domestic violence crime scenes in the East Prefecture.

In order to achieve the goal, a qualitative and quantitative method of research was used, during which a total of 61 criminal cases of the East Prefecture, committed in 2015-2019, were analyzed. Participatory observation has identified the criminalistic techniques used by investigators, patrol police officers and criminalists.

The first chapter of the thesis describes the criminalistic special knowledge, criminalistic techniques and -tactics, second chapter surveys the crime scenes, the third chapter carries out the empirical result. Empirical results have shown that during the crime scene inspection material evidence is gathered using criminalistic special knowledge, but gathered evidence is used ineffectively in the verification. The author of the thesis proposes to conduct regular practical criminalistic trainings and create a study environment with the necessary materials.

VIIDATUD ALLIKATE LOETELU

- Ahven, A., Kruusmaa, K.C., Leps, A., jt, 2019. *Kuritegevus Eestis 2018*. Tallinn: Justiitsministeerium. [Võrgumaterjal] Leitav: https://www.kriminaalpoliitika.ee/sites/krimipoliitika/files/elfinder/dokumendid/kuritegevus_eestis_2018_viidetega_lisadele.pdf [Kasutatud 12.12.2019]
- Bevel, T., Gardner, R., M., 2008. *Bloodstain Pattern Analysis with an Introduction to Crime Scene Reconstruction*. 3rd ed. Florida: CRC Press
- Chisum, W.J., & Turvey, B. 2000. Evidence Dynamics: Locard's Exchange Principle & Crime Reconstruction. *Journal of Behavioral Profiling*, Vol. 1, No. 1 [Võrgumaterjal] Leitav: http://www.profiling.org/journal/vol1_no1/jbp_ed_january2000_1-1.html [Kasutatud 11.12.2019]
- Eesti Keele Instituut 2020. [Võrgumaterjal] Leitav: <https://sonaveeb.ee/search/unif/dlall/dsall/detail/assotsiatsioon/1> [Kasutatud 18.03.2020]
- Eesti Politsei Kohtuekspertiisi ja Kriminialistika Keskus, 2002. *Sündmuskoha tehnilise uurimise käsiraamat*. Tallinn: Iloprint.
- Flick, U., 2009. *An introduction to qualitative research*. Hamburg: Rowohlt Taschenbuch Verlag GmbH.
- Heinaru, A., Geneetika. *Sõnastik geneetikahuvilistele*. [Võrgumaterjal] Leitav: <http://geneetika.ee/geneetika-sonastik/> [Kasutatud 16.01.2020]
- Helme, M., 2019. Siseministeerium. Memorandum valitsuskabineti nõupidamisele. *Lähisuhtevägivalla ennetamise tegevuskava aastateks 2019-2023*.
- Hirsjärvi, S., Huttunen, J., 2005. *Sissejuhatus kasvatusteadusse*. Tallinn: Medicina.
- Houck, M., M., Crispino, F., McAdam, T., 2012. *The Science of Crime Scene*. Elsevier.
- Justiitsministeerium, 2020. *Kuritegevus Eestis 2019*. [Võrgumaterjal] Leitav: <https://www.kriminaalpoliitika.ee/kuritegevuse-statistika/perevagivald-ja-ahistamine.html> [Kasutatud 05.05.2020].
- Karistusseadustik (2001) RT I, 28.02.2020, 5
- Kase, H., 2004. *Lähisuhtevägivald*. Tallinn: Eesti Avatud Ühiskonna Instituut
- Kergandberg, E., Sillaots, M., 2006. *Kriminaalmenetlus*. Tallinn : Juura.
- Konventsioon naiste diskrimineerimise kõigi vormide likvideerimise kohta (1979) RT II 1995, 5, 31.

- Korraldusseadus (2011) RT I, 13.03.2019, 95.
- Kriminaalmenetluse seadustik* (2003) RT I, 19.03.2019, 33.
- Laanpere, M., 2012. *Lähisuhtevägivald ja tervis*. [Võrgumaterjal] Leitav: https://dspace.ut.ee/bitstream/handle/10062/24125/vgivalla_tpologgia.html [Kasutatud 26.11.2019]
- Laherand, M-L., 2008. *Kvalitatiivne uurimisviis*. Tallinn: OÜ Infotrükk.
- Lall, A., 2010. Kuritegude jälgede kriminalistikaline uurimine. Sisekaitseakadeemia.
- Lanno, Ü., Rump, M., Rodi, K., jt., 2013. *Kriminalistikaekspertiisid*. Tallinn: Paar OÜ.
- Lindmäe, H. 1976. *Kriminalistikaehnika*. Tallinn: Eesti Raamat.
- Lindmäe, H., 1982. *Kohtuekspertiis*. Tallinn: Eesti Raamat
- Lindmäe, H., 1997. *Menetlustaktika II*. Tallinn: Juura Õigusteabe AS
- Locard, E., 1930. The analysis of dust trace. *American Journal of Police science* 1, 276-299.
- Naistevastase vägivald ja perevägivald ennetamise ja tõkestamise Euroopa Nõukogu konventsioon (2011) RT II, 26.09.2017, 2.
- O. K., kriminaalasi karistusseadustiku § 141 lg 1 järgi (2009) 3-1-1-21-09.
- Ogle Jr RR., 2004. *Crime Scene Investigation and Reconstruction*. Upper Saddle River, NJ: Prentice Hall, pp. 251–252.
- Ohvriabi seadus (2003) RT I, 04.01.2019, 16.
- Orav, K., 2013. *Esemeliste tõendite uurimine ja hindamine kriminaalkohtumenetluses*. Magistritöö, Tartu: Tartu Ülikool.
- Parmar, P., 2015. Reconstruction of crime – A review. *International Archives of Integrated Medicine*, Vol. 2, Issue 10, pp 49-53.
- Petherick, W., Turvey, B. E., & Ferguson, C. E., 2010. *Forensic criminology*. Burlington, MA: Elsevier.
- Politsei- ja piirivalveamet, 2012. *Lähisuhtevägivald juhtumitele reageerimise ja ohvriabile info edastamise juhend*. Peadirektori 22.10.2012 käskkiri nr 378
- Politsei- ja Piirivalveamet, Ida prefektuur, 2014. *Süüteoeteadetele esmase reageerimise kord*. Prefekti 26.06.2014 korraldus nr 1.1-4/138.
- Politsei- ja Piirivalveamet. *Sündmustele reageerimise kord*. Ida prefektuuri prefekti käskkiri 05.06.2015 nr 1.1-3/35.
- R. M., kriminaalasi KarS § 200 lg 2 p 4 järgi (2010) 3-1-1-8-10, p 10

Saferstein, R., 1998. *Criminalistics: An Introduction to Forensic Science*, 6th Ed., Upper Saddle River: Prentice Hall.

Siseministeerium. *Siseturvalisuse arengukava 2015-2020*. [Võrgumaterjal] Leitav: https://www.siseministeerium.ee/sites/default/files/dokumendid/Arengukavad/siseturvalisuse_arengukava_2015-2020_kodulehele.pdf [Kasutatud 18.10.2019]

Somer, J., 1996. *Sündmuskoha vaatlus*. Tallinn

Tiks, T., Aaspõllu, A., 2015. *Füüsilised tõendid isikuvastaste kuritegude lahendamisel*. Tallinn: Paar OÜ

U.S. Department of Justice Office of Justice Programs National Institute of Justice. *Electronic Crime Scene Investigation: A Guide for First Responders, Second Edition*. [Võrgumaterjal] Leitav: <https://www.ncjrs.gov/pdffiles1/nij/219941.pdf> [Kasutatud 02.03.2020]

Vanaisak, Ü., 2018. *Politseitöö käsiraamat*. Tallinn: Sisekaitseakadeemia.

Vodja, M., 2015. *Kriminalistide uurimistoimingutele kaasamine Ida prefektuuris*. Memo nr 1.1-12/50-1.

Vägivalla ennetamise strateegia aastateks 2015–2020. [Võrgumaterjal] Leitav: https://www.kriminaalpoliitika.ee/sites/krimipoliitika/files/elfinder/dokumendid/vagivalla_ennetamise_strateegia_aastateks_2015-2020.pdf [Kasutatud 18.10.2019]

Öpik, R., 2008. *Kriminalistikaline taktika ja tehnoloogia I*. Tallinn: Sisekaitseakadeemia.

Агафонов, В. В., Филлипов, А.Г., 2018. *Криминалистика. Полный курс*. Москва: Юрайт.

Балашов, Н., Парфиненков, А., 2002. *Криминалистическая техника*. Москва: Юрлитинформ.

Возгрин, И. А., 2003. *Введение в криминалистику*. Санкт-Петербург: Юридический Центр Пресс.

Гадельшин, Р. И., Кузнецов, В. К., 2012. *Криминалистика. Учебное пособие для студентов всех форм обучения*. Новосибирск: СибАГС.

Захохов, З., 2011. Понятие и сущность специальных знаний в уголовном судопроизводстве. *Пробелы в российском законодательстве*. Юридический журнал стр 208-211.

Земцова, С., 2019. Криминалистические методики расследования преступлений: понятие, классификация и перспективные направления развития. *Криминалистика: вчера, сегодня, завтра*, №1 (9), стр 27-38.

Исаков В.Д., 2008. *Теория и методология ситуалогической экспертизы (для судебных экспертов и юристов)*, СПб.: Реноме. <https://scicenter.online/meditsina-sudebnaya-kniga-scicenter/teoriya-metodologiya-situalogicheskoy.html> [Kasutatud 15.01.2020]

Лалль, А., 2014. Об использовании повседневных и научных знаний в современной эстонской криминалистике. *Вестник криминалистики*. № 3 (51)-2014. Стр 93-103. Санкт-Петербург.

Терехович, В. Н., Ниманде, Э. В., 2018. Сущность криминалистической тактики. *Теорія та практика судової експертизи і криміналістики*. 18, 35-44.

Чурилов, С., 2012. *Криминалистическая тактика: Практическое пособие в вопросах и ответах*. Москва: Юстицинформ.

TABELITE JA JOONISTE LOETELU

Joonis nr 1. Teadmiste liigid.

Joonis nr 2. Vaade sündmuskoha kohvrile.

Tabel nr 1. Menetlejate käes olev kriminalistika tehnika.

Tabel nr 2. Analüüsitava lähisuhtes toimepandud kuritegude arv kvalifikatsioonide järgi.

Tabel nr 3. Sündmuskohal tehtavad toimingud teostaja lõikes.

Tabel nr 4. Sündmuskohal kogutavad proovid ja uuritavad jäljed teostaja lõikes.

Tabel nr 5. Sündmuskohalt võetud asitõendid sündmuskoha vaatluse teostaja lõikes.

Tabel nr 6. Kriminalistika eriteadmiste efektiivsus.

LISA 1. IDA PREFEKTUURI KRIMINALISTIDE VALDUSES OLEV KRIMINALISTIKATEHNIKA

Ida prefektuuri kriminalistikagrupi kasutuses on järgmine kriminalistikatehnika:

Valgustid:

- Taskulamp Pelican 7060 LED
- Taskulamp Peli 8060 LED
- Pealamp
- UV valgusti Ultrar NBV 2x 30 P
- Polilight PL500SC
- Valgusallikas Obelux
- Valgusallikas Crime-Lite 82S
- Portatiivsed valgusallikad
- Versa Light Max valgusallikas
- Valgusallikas Bluemaxx
- Prožektor HP Light System
- Valgusallikas Golsphanter

Laboratooriumis kasutatav tehnika:

- Kaalud Tscale EHB-600M
- Segaja IKA RCT basic
- Mikroskoop MΦY 10
- Mikroskoop Omax
- Tõmbekapp
- Tõmbekapp Voigtländer
- Liimiaurukapp Forester+Freeman MVC 3000
- Projektsioonilaud
- Kuivatuskapp Electrolux

Muu tehnika:

- Kompressor CS air high quality forensic air compressor
- Kiuimur
- DustMark lifter armor forensic
- Metallotsija Ebinger
- Metallotsija Garrett

Eriotstarbelised vahendid:

- Viseerimiskohver
- Väävlikohver
- Laibakohver
- Markeerimiskohver
- Keetel, kuumutusplaadid
- Tikksaag Makita
- Ketaslõikur Makita
- Drell Milwaukee
- Ehitusföön Milwaukee
- Tööriistade komplekt

Foto- ja videotehnika:

- Statiivid
- Videokaamera Sony HDR-SR 8E
- Fotoaparaat Canon Mark 5D
- Fotoaparaadid Canon EOS 80D
- Fotoprinter Epson Surelab D 700

Keemia:

- Teipide harutamiseks Un-stick Adhesiv remover UNSTK 100
- Puhastusvaht TVDA ink cleaner
- B-heptaan teipide harutamiseks
- Amido Black
- Hungarian Red
- Basic Yellow 40
- Luminool
- Lumiscene
- Wet powder
- Silikoonpasta

Kiirtestid:

- Prostaataspetsiifiline test Identi PSA
- Vere määramiseks test Hexagon OBTI
- Vere määramiseks test Tetrabase

Pakendid:

- Soonsulguriga kilekotid (minigrip-kotid)
- Paberkotid
- Pappkarbid
- Märgade esemete jaoks pakendid,
- Tehnika jaoks turvakotid
- Topsid

Muu:

- Telk
- Sein
- Astmed
- Redel

Kaitseriietus

LISA 2. KRIMINALISTIDE, UURIJATE JA PATRULL- POLITSEINIKE KRIMINALISTIKATEHNIKA KIRJELDUS

Ida prefektuuri kriminalistidel on olemas igapäevaelu enda sündmuskohakohver, mis komplekteeritakse enda äranägemise järgi. Sündmuskoha kohvril sisalduvad mõõtevahendid (joonlaud, mõõdulatt, mõõtenihik, mõõdulint), tööriistad (nuga, kruvikeeraja, tangid), pintslid, tahmapulber, silikoonpasta, sõrmejälgede võtmise komplekt (sh ka laibalt sõrmejälgede võtmiseks), DNA-proovide võtmise vahendid, pakkematerjalid (minigrip-kotid, paberpakendid, antistaatilised kotid tehnika pakendamiseks, konteinerid), teibid (asitõenditeibid pakendamiseks, daktüloskoopiline teip, kiuteip, tavaline teip), sündmuskohajälgede kaardid, blanketid (võrdlusmaterjali võtmiseks) ja valge paber, steriilsed vahendid (skalpellid, pintsetid, pipetid, linad), numbritähised, destilleeritud vesi. Eraldi on fotoaparaadi kotis fotoaparaat, välklamp, objektiivid, akud, patareid, mõõtkavajoonlauad (magnetiga, valget ja musta värvi) ja numbritähised. Täiendavad vahendid (vt lisa 1) nagu telk, redel, sein, täiendavad valgusallikad asuvad kriminalistide kabinetis ja tööriistad kriminalistikabussis (seal asuvad ka dubleeruvad vahendid).

Ida prefektuuri uurijate valduses on töögrupi peale sündmuskoha kohver pakkematerjalidega (paberpakendid, minigripp kotid, antistaatilised minigrip-kotid) ja teipide, DNA-proovide võtmise jaoks vahendid, steriilsed linad, pintslid. Eraldi on olemas isikukaitsevahendid maskid, kummikindad, jalatsikatted ja kaitseülkond, kast koos pakkematerjalidega ja narkootikumide kiirtestidega, numbritähistega, mõõtkavajoonlauaga. Igal grupil on olemas ka fototehnika, mis grupiti erineb. Olemas on fotoaparaadid Canon Power Shot SX260 HS, Canon Power Shot SX270 HS, Canon Power Shot SX240 HS ja muud marki fotoaparaadid, välklamp Speedlite 430 EX II ning videokaamerad.

Patrullpolitseinikel on olemas isikukaitsevahendid (maskid, kummikindad, jalatsikatted ja kaitseülkond), fotoaparaadid Canon EOS 500D ja Canon SX710HS, objektiiv Tamron 70-200 mm, videokaamerad Sony Handycam, pakendmaterjalid (paberpakendid), mõõtkavajoonlaud.

LISA 3. UURITUD KRIMINAALASJAD

1) 15233001829	44) 18233001380
2) 15244000700*	45) 18244000497*
3) 16233000031	46) 18244000530
4) 16244000086	47) 18244000537
5) 16233000425	48) 18244000770
6) 16244000657	49) 18244000886
7) 16233000721 (ühendatud 16233001167)	50) 18233001197
8) 16244000730	51) 18244000960* (ühendatud 18244000769)
9) 16244000784	52) 18244001248
10) 16244001036	53) 18233001623
11) 16244001386	54) 18233001655
12) 16244001628	55) 19233000606
13) 16244000358	56) 19244000475
14) 16244001041	57) 19244001146
15) 16244001164	58) 19244000836
16) 16244001467	59) 19244001101
17) 16244000381	60) 19233000546
18) 16233001001	61) 19233001018*
19) 16244001612	
20) 17244000065	
21) 17244000132	
22) 17244000368	
23) 17244000729	
24) 17244000862	
25) 17244000863	
26) 17244000915	
27) 17233001115	
28) 17240100083	
29) 17244001362	
30) 17233000724	
31) 17233001701	
32) 17244000108	
33) 17244000710	
34) 17244001075	
35) 17259000651	
36) 17244000438* (ühendatud
15244001136,17244001348)	
37) 17244000427*	
38) 17244001364	
39) 18244000700	
40) 18244000826	
41) 18233000156	
42) 18233000211	
43) 18233001199*	

*- kriminaalasjas on mitu sündmuskoha vaatlust

LISA 5. DOKUMENDIANALÜÜSI TULEMUSED

Tabel nr 2. Kriminaalasjade lõpuleviimine ja lõpetamine (uuritud kriminaalasjad; autori koostatud)

Kvalifikatsioon	Kriminaalasjade arv	Kohtuotsus	Kriminaalmenetluse lõpetamise põhistamata määrus	Kriminaalmenetluse lõpetamise määrus
KrMS § 199 lg 1 p 1	14		12	2
KrMS §200, §199 lg 1 p 4	2		2	
KrMS §-dest 199 lg1 p1, §200, §200 ¹	1			1
KrMS § 199	17		14	3
KrMS § 202 lg 2	2			2
KrMS § 202 lg 7	5		5	
KrMS § 202	7		5	2
KrMS § 203 ¹ lg 1, 6	5		5	
KrMS §-dest 203 ¹ lg 1, 3, 6	4		2	2
KrMS § 203 ¹ lg 1, 6, 7	1		1	
KrMS §203 ¹ lg 1 ja 6 ja §203 ² lg 1 ja 2	1			1
KrMS §203 ¹ lg 6	1			1
KrMS § 203¹	12		8	4
Kohtuotsusega		25		
Kokku	36			

Tabel nr 3. Sündmuskohalt ära võetud asitõendile teostatud täiendav asitõendi vaatlus (autori koostatud)

	Mitme asitõendi vaatlusel	Teostas uurija	Teostas kriminalist
Asitõendi vaatlus	29	19 (66%)	10 (34%)
Avastatud jäljed/ võetud proovid	13	4	8
Ainult kirjeldus		15	2

		21% võeti proove	80% võeti proove ja avastati jälgi.
--	--	------------------	-------------------------------------

Tabel nr 4. Asitõendi vaatluse teostamisel kasutatavad kriminalistika tehnika vahendid (uuritud kriminaalasjad; autori koostatud)

	Uuriija	Kriminalist
DNA- proovi võtmise vahendid	4	9
Tetrabase test	3	5
Identi PSA test	-	1
Amido black	-	1
Daktapulber	-	1
Obelux valgusallikas	-	1
Fotoaparaat	+	+
Taskulamp	+	+
Pakendid	+	+
Mõõtkava	+	+

9-s kriminaalasjas määrati sündmuskohalt ära võetud asitõenditele ja nendelt võetud proovidele ekspertiisid. Uuriija poolt ära võetud asitõenditele ja nendelt võetud proovidele 5-kriminaalasjas ja kriminalisti poolt 4-s kriminaalasjas. Kõik ekspertiisid määras uuriija.

Tabel nr 5. Määratud ekspertiisid (uuritud kriminaalasjad; autori koostatud)

Sündmuskoha vaatluse teostaja:	Uuriija	Kriminalist
DNA- ekspertiis	4	3
Jäljeekspertiis	1	1
Sõrmejäljeekspertiis	-	1
Tulirelvaekspertiis	2	-
Lõhkeseadeldise ja plahvatuse ekspertiis	1	-
Lasujäägiekspertiis	1	-
Meditiinilise kriminalistika ekspertiis	-	1